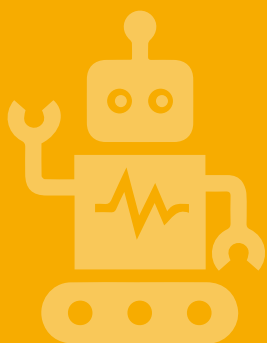

Ouders en school- loopbaanontwikkeling

Een handreiking voor het basisonderwijs

Een product van het Bridge project Ouders en LOB
Uitgevoerd door Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie (EMI)
Hogeschool Rotterdam
September 2019

Auteurs

Mariëtte Lusse (Lector Ouders op Zuid, Hogeschool Rotterdam)

Monique Strijk (Promovenda Ouders en LOB, Hogeschool Rotterdam)

Met medewerking van

Jos Heinerman (Programmameider en procesbegeleider Ouders en LOB,
Hogeschool Rotterdam),

Annette Diender (Trainer en procesbegeleider ondersteuning LOB, Loopbaancollectief)

Basisscholen in Rotterdam Zuid

Communicatieadviseur:

Floortje van Ree, Hogeschool Rotterdam

Vormgeving en opmaak:

JARGO design

Foto's:

De foto's van pagina 4, 6, 10, 31, 55 en 66 zijn gemaakt op een ouder-kindbijeenkomst op
OBS De Triangel

Ouders en school- loopbaanontwikkeling

Een handreiking voor het basisonderwijs

Voorwoord

Deze handreiking is gebaseerd op ervaringen vanuit het project Ouders en LOB waarin we met een aantal basisscholen in Rotterdam-Zuid de samenwerking tussen school en ouders bij de schoolloopbaanontwikkeling van kinderen hebben willen versterken.

Het project Ouders en LOB wordt uitgevoerd door Mariëtte Lusse, Monique Strijk en Jos Heinerman vanuit het Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie (EMI) i.s.m. het Kenniscentrum Talentontwikkeling, beide van Hogeschool Rotterdam. Dit vindt plaats in het kader van het Gaan voor een Baan programma (GvB) van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). De ambitie van GvB is het bieden van extra ondersteuning bij Loopbaan Ontwikkeling en Begeleiding (LOB) aan de jeugd van Zuid van basisschool tot uitstroom naar werk, om zo kansrijker schoolloopbanen te realiseren.

Door een driejarige Europese subsidie* heeft het Gaan voor een Baan programma onder de noemer Bridge de kans gekregen om het po, vo en mbo onderwijs op Zuid extra loopbaangerichte ervarings- en reflectieactiviteiten voor leerlingen te bieden en professionalisering voor onderwijsgevend. Ouders en LOB is een van die professionaliseringstrajecten. Een traject dat voortborduurde op de kennis en ervaring in het vmbo vanuit onderzoek door Marinka Kuijpers, Mariëtte Lusse en Monique Strijk.

Aanvullend aan onze eigen ervaringen met de po scholen, konden we putten uit de praktijk van het project 'extra ondersteuning bij lob' van het Loopbaancollectief, waarvoor we Annette Diender dankbaar zijn. Marinka Kuijpers (hoogleraar loopbaanontwikkeling en - begeleiding), Rosa Rodrigues (expert overgang basisvoortgezet onderwijs) en Jacqueline Blaak (beleidsondersteuner Stichting PCBO) hebben ons een grote dienst bewezen met hun deskundige feedback op een conceptversie van de handreiking.

Met deze handreiking beogen we basisscholen te ondersteunen in hun zoektocht naar de beste vormgeving van schoolloopbaanontwikkeling en het betrekken van ouders hierbij.

Jos Heinerman,
*Projectleider Bridge, Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie,
Hogeschool Rotterdam*

* Urban Innovation Action <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/rotterdam>

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	9
A. Onderbouwing	11
Schoolloopbaanontwikkeling in het basisonderwijs	11
Toekomstbeelden van kinderen	11
Kiezen voor het opdoen van ervaringen	11
Drie aspecten van schoolloopbaanontwikkeling	11
Loopbaanontwikkeling in het basisonderwijs	15
Samenwerken met ouders aan schoolloopbaanontwikkeling	16
De rol van ouders bij schoolloopbaanontwikkeling	16
Loopbaangericht partnerschap tussen school en ouders	16
Loopbaangerichte ouderactiviteiten	17
Verder lezen	18

B. Aanpak	19
Aanbevelingen voor het realiseren van samenwerking met ouders	19
Loopbaangerichte ouderactiviteiten op hoofdlijnen	20
Loopbaangerichte thuisopdrachten	21
Loopbaangerichte kennismakings- en voortgangsgesprekken	23
Het adviesgesprek als bijzonder voortgangsgesprek	25
Interactieve ouder-kindbijeenkomsten	28
Kwaliteitscheck loopbaangerichte ouderactiviteiten	30
C. Voorbeeldmateriaal	33
Jaarplanningen	34
Het ontwikkelen en ontdekken van talenten in groep 6	34
Talentontwikkeling + verkennen van beroepen in groep 7	36
Talentontwikkeling + verkennen van beroepen + schoolkeuze in groep 8	38
Thuisopdrachten	42
Thuisopdracht 'Kwaliteiten' voor groep 6	42
Thuisopdracht 'Beroepen om je heen' voor groep 7	47
Thuisopdracht 'Op zoek naar een school die past' voor groep 8	50
Loopbaangerichte voortgangsgesprekken	56
Kennismaken in groep 6	57
Een voortgangsgesprek in groep 7	58
Zelfportret groep 7	60
Het adviesgesprek in groep 8	64
Draaiboek interactieve ouder-kindbijeenkomst	66
Een bijeenkomst over loopbaanleren en rol van de ouders in groep 6	67
Een presentatie met quiz over de mini-stage in groep 7	69
Een ouder-kindbijeenkomst over het VO voor groep 7 en 8	72
Bronnenlijst	74

Inleiding

Het doel van onderwijs is dat leerlingen een passende plek vinden in de samenleving. Het is goed als kinderen zich al vanaf de basisschool ontwikkelen in een richting die bij hen past. Dit draagt bij aan de motivatie van leerlingen om naar school te gaan en aan het vinden van die plek in de samenleving, nu en in de toekomst¹. In het basisonderwijs gaat het om jonge kinderen voor wie de wereld nog open ligt. Leerkrachten gunnen hun leerlingen de mogelijkheid om die wereld te exploreren en zo hun horizon te verbreden. Door uiteenlopende ervaringen op te doen, verkennen kinderen wat zij leuk vinden en wat helemaal niet. Door op deze ervaringen te reflecteren, leren zij hieraan betekenis te geven (wat past bij mij en wat niet). Zo ontdekken kinderen wat hun interesses en kwaliteiten zijn en leren zij bovendien hoe leuk het is om de wereld en zichzelf te leren kennen.

De beroepsbeelden die kinderen op jonge leeftijd al ontwikkelen, zijn van invloed op hun latere keuzes. Voor jonge kinderen is het daarom belangrijk dat de opties open blijven en dat zij niet te vroeg voorsorteren op basis van verkeerde of beperkte beelden. Dat wringt met het gegeven dat leerlingen aan het eind van de basisschool al een concrete keuze maken voor een school in het voortgezet onderwijs. Deze stap naar het voortgezet onderwijs geeft richting aan de schoolloopbaan van kinderen en daarmee uiteindelijk ook aan de plek die zij in de samenleving vinden. Een opdracht van het basisonderwijs is dan ook om leerlingen kansen te bieden om ervaringen op te doen en daar betekenis aan te geven. Zo leren leerlingen in kleine stappen om keuzes te maken en zijn zij voorbereid op het kiezen van een school voor voortgezet onderwijs. Het is daarom een belangrijke vraag hoe leerkrachten in het basisonderwijs leerlingen kunnen begeleiden in het exploreren van de wereld en van zichzelf. Hoe kunnen zij leerlingen helpen om ervaringen op te doen en daar betekenis aan te geven, zodat zij zijn voorbereid op het maken van een passende keuze voor een school in het voortgezet onderwijs?

Ouders hebben – zeker bij jonge kinderen – veel invloed op de ervaringen die kinderen opdoen en hoe zij deze beoordelen, de beelden die zij meekrijgen en de keuzes die zij maken. Daarom is het van belang dat school en ouders samenwerken in het begeleiden van leerlingen in de schoolloopbaan. Leerkrachten zijn veelal ervaren in het met ouders bespreken van de leerresultaten van leerlingen, maar hebben minder ervaring in het afstemmen van de begeleiding thuis en op school bij het kinderen helpen vinden van een passende richting in de schoolloopbaan.

Deze handreiking biedt leerkrachten en directies in het basisonderwijs handvatten voor het uitbouwen van de samenwerking met ouders rond de begeleiding van kinderen bij het exploreren van de wereld, het leren kennen van zichzelf en het maken van schoolloopbaankeuzes.

Verantwoording

We weten al veel van het begeleiden van kinderen in hun schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs. In het VMBO is dit Loopbaan Ontwikkeling en Begeleiding (LOB) zelfs een verplicht onderdeel van het curriculum. Over het samenwerken met ouders hierin hebben we met veertien vmbo-scholen al ervaring opgedaan.² In het basisonderwijs zitten leerlingen echter in een andere fase. Hoewel de samenwerking met ouders in het basisonderwijs makkelijker tot stand komt dan in het voortgezet onderwijs, is het samenwerken met ouders aan schoolloopbaanontwikkeling een nog onontgonnen terrein. Hierover is nog maar weinig literatuur beschikbaar en in het traject met de basisscholen hebben we veel gepioneerd. We hebben hierin al veel geleerd en willen onze eerste inzichten op dit nog onontgonnen terrein delen in dit document. Dit is dus uitdrukkelijk een startdocument en daarmee een tussenstap en geen eindstation, want er valt nog veel meer te leren. De loopbaan-gerichte ouderactiviteiten die in deze handreiking zijn beschreven zijn in schooljaar 2018 – 2019 met basisscholen ontwikkeld en uitgetoetst. Graag willen we samen met de praktijk verder blijven onderzoeken wat de beste vormgeving van schoolloopbaanontwikkeling en het betrekken van ouders hierbij is.

A. Onderbouwing

Schoolloopbaanontwikkeling in het basisonderwijs

Toekomstbeelden van kinderen

Hoewel beroepskeuzes voor basisschoolleerlingen nog ver in het verschiet liggen, wordt juist in de kindertijd de basis gelegd voor de beroepsbeelden en loopbaankeuzes die in het latere leven worden gemaakt³. Kinderen nemen beelden over van mensen uit hun omgeving, de (sociale) media en door de ervaringen die zij opdoen als zij activiteiten ondernemen, zowel op school als daarbuiten. Dit proces begint al op jonge leeftijd en gaat het hele leven door. Als dit proces positief verloopt, ontdekken kinderen zo hun kwaliteiten en interesses en vormen zij zich - onbewust - een passend beeld van hoe zij zich willen ontwikkelen, ook al ten aanzien van werk in de verre toekomst. Het kan echter gebeuren dat kinderen zich onbewust beelden vormen die tot een werk- en zelfbeeld leiden dat niet past bij hun interesses en kwaliteiten, waardoor zij al op jonge leeftijd ongewenst keuzes uitsluiten⁴. Zo sluiten kinderen beroepen nog steeds uit op basis van genderstereotype beroepsbeelden en kunnen zij onbewust een beeld hebben van welke beroepen passen bij hun sociaaleconomische achtergrond⁵. Het in aanraking komen met rolmodellen draagt er aan bij dat kinderen hun beeld verbreden. Om een positieve loopbaanontwikkeling te bevorderen en het vroegtijdig uitsluiten van opties te voorkomen is het van belang dat leraren en ouders kinderen helpen om zich een goed beeld te vormen van zichzelf in relatie tot hun toekomst en toekomstig werk. Dat gebeurt als kinderen veel ervaringen opdoen en als volwassenen hen helpen benoemen wat dit zegt over de interesses en kwaliteiten van het kind.

Kiezen voor het opdoen van ervaringen

Het exploreren van de wereld en het leren kennen van jezelf is een continu proces, waarin het kind vele kleine keuzes maakt. Beelden van de wereld van beroepen en werk en van zichzelf in relatie tot dat werk, helpen kinderen om passende keuzes te maken in hun schoolloopbaan en daarmee voor hun toekomst. Dat betekent niet dat steeds de vraag 'wat wil je later worden' centraal moet staan, maar vooral dat kinderen ervaringen op kunnen doen in een zo breed mogelijk spectrum en zo een beeld vormen van zichzelf. Zo kunnen kinderen de veelheid aan (beroeps-)mogelijkheden ervaren en ontdekken wat ze leuk vinden en wat er bij hen past (en wat juist niet) en ervaren ze hoe dat in de loop van de tijd ook kan veranderen. Schoolloopbaanontwikkeling is het proces waarin de leerling ervaringen opdoet, hier met hulp van volwassenen betekenis aan geeft en op basis daarvan keuzes maakt voor het opdoen van nieuwe ervaringen (zie ook het kader op pagina 15).

Drie aspecten van schoolloopbaanontwikkeling

Een eerste aspect in schoolloopbaanontwikkeling is dat kinderen zicht krijgen op hun interesses en kwaliteiten (wat vind ik wel en niet leuk, waar ben ik wel en niet goed in en waar wil ik beter in worden?). Hierbij leren kinderen zichzelf en hun alledaagse talenten en interesses beter kennen en verder ontwikkelen. Dit proces van het ontwikkelen van interesses en kwaliteiten gaat de hele schoolperiode en lang daarna door. Een volgend aspect is dat kinderen, naast het verder ontwikkelen van hun talenten, ook expliciet sectoren en de wereld van werk en beroepen gaan verkennen en leren kijken naar zichzelf in relatie tot dat werk. Het derde aspect is de keuze die de leerling aan het eind van de basisschool maakt voor een school in het voortgezet onderwijs.

De processen van talentontwikkeling en het verkennen van sectoren en beroepen dragen als het goed is bij aan een schoolkeuze die aansluit bij wat de leerling al over zichzelf, ook in relatie tot toekomstig werk, heeft geleerd. In onderstaande figuur zijn deze drie aspecten (talentontwikkeling, het verkennen van beroepen en het oriënteren op de schoolkeuze) in beeld gebracht en hieronder worden deze in tekst nader uitgewerkt. Daarbij is gekozen voor een opbouw waarin talentontwikkeling in groep 6 centraal staat, wat in groep 7 wordt aangevuld met het verkennen van de wereld van werk en beroepen en waarbij vooral in groep 8 aandacht is voor oriëntatie op de naderende keuze voor een school in het voortgezet onderwijs.

* **Het ontwikkelen van talenten**

Naast alle beelden die zij toch al uit hun omgeving meekrijgen, is het van belang dat kinderen ook gericht kiezen voor welke ervaringen zij op willen doen. Sommige scholen ondersteunen hun leerlingen met behulp van talentportfolio's- in het maken van gerichte keuzes voor het ontwikkelen van kennis en vaardigheden, en het zich bewust worden van hun ontwikkeling. Dit gericht kijken naar de ervaringen die kinderen op willen doen, kan in principe door alle leerjaren heen. Gedurende de basisschoolperiode kunnen kinderen bijvoorbeeld kiezen om ervaringen op te doen die bijdragen aan:

- het vergroten van kennis en vaardigheden (en dit tonen) op een gebied dat zij al goed kennen, maar waar ze nog beter in willen worden (ik ga mijn verslag doen over het verzorgen van honden of ga meedoen met sportactiviteiten of koken);
- het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden (en dit tonen) op nieuwe gebieden die hun interesse hebben door dingen te bezoeken of uit te proberen (ik ga meedoen met een kunstproject of het schoolorkest, of mijn verslag doen over zonnepanelen);
- het stap voor stap ontwikkelen (en tonen) van vaardigheden waar zij minder goed in zijn maar die bijdragen aan hun toekomstige ontwikkeling en doelen (ik wil beter worden in samenwerken of minder verlegen zijn).

Het is van belang dat kinderen niet alleen een breed spectrum aan ervaringen opdoen, maar dat volwassenen hen ook helpen om betekenis te geven aan deze ervaringen. Door als volwassene oog te hebben voor wat kinderen leuk en minder leuk vonden, wat goed en minder goed lukte en door dit in gesprek met het kind ook te benoemen, worden kinderen zich bewust van hun interesses en kwaliteiten. Vanuit deze inzichten geven zij betekenis aan deze ervaringen en kunnen zij - met hulp van volwassenen - richting geven aan nieuwe ervaringen die zij op willen doen.

* **Het verkennen van de wereld van werk en beroepen**

Voor scholen in het voortgezet onderwijs is het gebruikelijk om leerlingen te begeleiden in hun schoolloopbaanontwikkeling. Dat geldt zeker voor het vmbo waar Loopbaan Ontwikkeling en Begeleiding (LOB)* een verplicht onderdeel van het curriculum is. Hoewel het in het basisonderwijs relatief nieuw is om in schoolloopbanen te denken, geven steeds meer scholen hun leerlingen - vanaf groep 6 en zeker in groep 7 en 8 - de gelegenheid om ervaringen op te doen die bijdragen aan het vormen van beroepsbeelden, bijvoorbeeld door:

- dingen uit te kunnen proberen in de lessen wetenschap en technologie;
- mensen met verschillende beroepen te kunnen interviewen in en buiten hun eigen netwerk;
- beroepen leren kennen door deel te nemen aan een weekendschool;
- een beeld krijgen van beroepen in mini-stages in bedrijven.

Leerlingen doen hierbij ervaringen op die relevant kunnen zijn bij hun ontdekkingstocht in hun loopbaanontwikkeling. Om deze loopbaangerichte ervaringen betekenisvol te laten zijn, is van belang dat de school dergelijke activiteiten in een samenhangende leerlijn ontwikkelt en niet als leuke, maar losstaande activiteiten aanbiedt. Vervolgens is van belang dat leerkrachten en ouders de leerlingen helpen deze ervaringen te benutten als er keuzes gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld bij het kiezen voor een school voor voortgezet onderwijs. Leerlingen die kennis maken met bijvoorbeeld technologie of zorg, kunnen ontdekken welke elementen uit deze richtingen wel en niet bij hen passen en kunnen daarvandaan weer kiezen voor het opdoen van nieuwe ervaringen. Een leerling die op basis van diverse ervaringen ontdekt dat hij of zij belangstelling heeft voor techniek, kan een school voor voortgezet onderwijs kiezen die zich in die richting profileert (vmbo/havo met techniek of groen profiel, technasium). Het opdoen van ervaring met Engels en de affiniteit hiermee kunnen bepalend zijn voor de keuze om wel of juist niet voor tweetalig voortgezet onderwijs te kiezen. Een leerling die ontdekt veel plezier te hebben in sport of toneel, blijft gemotiveerder voor school op een school die zich in die richting profileert. En die motivatie is cruciaal voor het succes dat de leerling in zijn of haar verdere schoolloopbaan zal hebben. Een leerling die niet gemotiveerd is zal in een latere fase eerder switchen van opleiding en wellicht zelfs vroegtijdig uitvallen. Dat betekent dat het stimuleren van de motivatie al vanaf het basisonderwijs een belangrijk thema is⁶. Een goed samenhangend programma van loopbaangerichte activiteiten, draagt daarom bij aan de drie basisvoorwaarden voor motivatie: competentie, autonomie en verbondenheid.⁷ Vanuit hun eigen interesses en met ruimte voor hun eigen keuzes (autonomie) en met hulp van volwassenen (verbondenheid), ontwikkelen leerlingen hun talenten (competentie).

* Oorspronkelijk staat LOB voor Loopbaan Oriëntatie en Begeleiding. Gebaseerd op voortschrijdend inzicht wordt Oriëntatie nu vaak vervangen door Ontwikkeling. Oriëntatie is tenslotte pas een eerste stap in die ontwikkeling.

* **Het oriënteren op de keuze van een school in het voortgezet onderwijs**

In het basisonderwijs is het kiezen van een school voor voortgezet onderwijs het eindstation in de schoolloopbaanontwikkeling van de leerling. Het overgangsproces van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs start al in de eerdere leerjaren en wordt vanaf groep 7 concreet. Leerlingen krijgen in groep 8 hun definitieve schooladvies en maken de keuze voor een school voor voortgezet onderwijs.

Het schooladvies is in toenemende mate bepalend voor de verdere schoolloopbaan van de leerling. Dit doordat de mogelijkheden om opleidingen te stapelen en om door te stromen afnemen. Om toekomstkansen van kinderen zo lang mogelijk open te houden is het van belang dat leerlingen meervoudige adviezen krijgen (vmbo-t/havo in plaats van alleen vmbo-t) en kiezen voor brede scholengemeenschappen (een scholengemeenschap mavo-havo-vwo-gymnasium) in plaats van een categoriaal vmbo-t⁸.

Het schooladvies wordt niet alleen op testresultaten van de leerling gebaseerd, maar ook op een inschatting van niet-cognitieve kernmerken als de werkhouding, het gedrag, de zelfstandigheid en het doorzettingsvermogen van de leerling, en op de ondersteuning die kinderen in de perceptie van de leerkracht vanuit huis zullen krijgen. Sommige leerkrachten geven structureel hogere of lagere adviezen dan anderen⁹. De onderwijsinspectie¹⁰ rapporteert dat leerkrachten de niet-cognitieve kenmerken van kinderen van ouders die laagopgeleid zijn en/of een migratieachtergrond hebben soms onderschatten, waardoor deze leerlingen twee keer zo vaak een vmbo-advies krijgen dan kinderen met een vergelijkbaar IQ van hoogopgeleide ouders. Als leerlingen ervaren dat hun leerkracht een onjuist beeld heeft over deze niet-cognitieve kenmerken, maakt hen dat onzeker. Het zou daarom goed zijn dat dit proces transparant verloopt voor kinderen en ouders¹¹.

In het overgangsproces van groep 8 naar het voortgezet onderwijs gaat er in de huidige praktijk veel aandacht uit naar het schooladvies (het niveau) en minder naar de schoolkeuze. Als scholen de schoolloopbaanontwikkeling van kinderen meer centraal stellen, ontstaat er meer aandacht voor een bij de leerling passende keuze voor een school voor voortgezet onderwijs. Dit geeft ook een mogelijkheid om eventuele teleurstellingen over het schooladvies om te zetten in een nieuw perspectief. De keuze voor een school voor voortgezet onderwijs is idealiter gebaseerd op:

- het schooladvies (het niveau van de school sluit aan bij de cognitieve kenmerken van de leerling);
- de niet-cognitieve kenmerken (de pedagogisch didactische kenmerken van de school sluiten aan bij de werkhouding, het gedrag, de zelfstandigheid, het doorzettingsvermogen van de leerling en de verwachte ondersteuning vanuit huis);
- de schoolloopbaanontwikkeling (de profilering van de school sluit aan bij de interesses, kwaliteiten en toekomstbeelden van de leerling. Onder profilering wordt zowel de profielen (techniek, zorg, economie, groen e.d.) die scholen voor voortgezet onderwijs in de bovenbouw aanbieden verstaan, als specifieke onderwijsconcepten (sport, cultuur, tweetalig e.d.) waarmee de school zich profileert.

Loopbaanontwikkeling in het basisonderwijs

Hoewel de loopbaan van kinderen in het basisonderwijs nog ver weg lijkt, wordt de basis hiervoor al op jonge leeftijd gelegd. Professor Marinka Kuijpers¹² heeft een theoretisch kader ontwikkeld rond loopbaanontwikkeling in het voortgezet onderwijs en mbo. Hieronder geven wij dit kort weer, enigszins vertaald naar het basisonderwijs.

Loopbaancompetenties

Kuijpers onderscheidt vijf loopbaancompetenties die mensen toerusten voor hun (school-) loopbaanontwikkeling en passende schoolloopbaankeuzes. Deze loopbaancompetenties helpen leerlingen om antwoord te vinden op belangrijke vragen. Vertaald naar het basisonderwijs zijn deze vragen en competenties:

vragen	competenties
Wat vind je leuk, wat vind je niet leuk?	Verkennen van interesses
Wat kan je goed of waar kan je goed in worden?	Kwaliteitenreflectie
Welke beroepen zijn er allemaal en wat voor werk doe je daar?	Het verkennen van de wereld van werk en beroepen
Welke ervaringen wil je opdoen? Waar wil je meer over weten?	Richting geven aan de schoolloopbaan
Wie kan jou daarbij helpen?	Netwerken

Schoolloopbaanontwikkeling

In een cyclisch proces ontwikkelen leerlingen deze loopbaancompetenties door steeds drie stappen te doorlopen:

- het opdoen van ervaringen (binnen - en buitenschools, spontaan of geprogrammeerd);
- het betekenis geven aan deze ervaringen met hulp van een volwassene;
- het zelf kunnen kiezen welke nieuwe ervaring de leerling op wil doen¹³.

In het basisonderwijs zijn deze ervaringen vooral gericht op het leren kennen en ontwikkelen van de talenten van de leerling, het verkennen van sectoren en beroepen en het oriënteren op de keuze voor een school in het voortgezet onderwijs. Leerlingen hebben de regie over hun eigen proces, maar hebben hun leerkrachten en ouders nodig om steeds nieuwe ervaringen op te kunnen doen, op deze ervaringen te reflecteren en hen te helpen bedenken welke volgende ervaringen zij op willen doen.

Leren kiezen

Basisschoolleerlingen zullen in hun leven nog heel wat keuzes moeten maken over de richting van hun schoolloopbaan. Meer nog dan het helpen om deze keuzes te maken, is het daarom van belang dat leerkrachten en ouders leerlingen helpen om autonome keuzes te leren maken.

Samenwerken met ouders aan schoolloopbaanontwikkeling

De rol van ouders bij schoolloopbaanontwikkeling

Niet alleen de school, maar vooral ook de ouders spelen een grote rol in de schoolloopbaanontwikkeling van kinderen. Kinderen, vooral jonge kinderen, nemen onbewust veel wereldbeelden – waaronder werkbeelden – over van hun ouders. Ook zijn zij sterk van hun ouders afhankelijk in de ervaringen die zij wel of niet opdoen¹⁴. Kinderen, ook als zij ouder worden, zien hun ouders bovendien als belangrijkste sparringpartner bij keuzes die zij tijdens hun schoolloopbaan moeten maken¹⁵. Een probleem hierbij kan zijn dat ouders zich niet altijd voldoende toegerust voelen om hun kind te ondersteunen in de schoolloopbaanontwikkeling. Dat kan voor alle ouders gelden, maar gaat vooral op voor ouders met minder ervaring in het onderwijsveld en de arbeidsmarkt. Bovendien kunnen beelden en ervaringen van ouders soms beperkt en/of verouderd zijn. Waar hoger opgeleide ouders het als hun taak zien hun kinderen beelden mee te geven en ervaringen op te laten doen in buitenschoolse activiteiten, kunnen lager opgeleide ouders het vanzelfsprekender vinden dat hun kinderen zich zonder hun nadrukkelijke inmenging ontwikkelen¹⁶. Zo doen kinderen in gezinnen waar zij niet gestimuleerd worden aan buitenschoolse activiteiten deel te nemen, waar ouders geen werk, weinig middelen en een smal netwerk hebben, minder ervaringen op en krijgen zij minder mee dat hen kan helpen een werk- en zelfbeeld te ontwikkelen.

Loopbaangericht partnerschap tussen school en ouders

Omdat school en ouders beiden een belangrijke rol (kunnen) spelen in de schoolloopbaanontwikkeling, is het van belang vroegtijdig met ouders samen te werken in het begeleiden van kinderen bij het ontdekken van hun interesses en kwaliteiten en bij schoolloopbaankeuzes. Een goede samenwerking voorkomt bovendien dat de leerling in loyaliteitsproblemen raakt jegens deze beide leefwerelden. Samenwerking bestaat uit het uitwisselen van hoe de leerling zich ontwikkelt, het afstemmen hoe ouders en school deze ontwikkeling ondersteunen en waar nodig het ondersteunen van de ouders bij het vormgeven van de begeleiding van de leerling thuis¹⁷.

Hoewel de meeste basisscholen veel aandacht besteden aan de samenwerking met ouders, zijn zij gewend hierbij vooral de schoolprestaties en het gedrag, en niet zozeer de schoolloopbaanontwikkeling van de leerling met de ouders te bespreken. Schoolvakken en –resultaten zijn echter geen doel op zich, maar helpen de leerling om zich voor te bereiden op de toekomst. Het geeft een nieuwe en positieve dimensie aan de samenwerking als scholen juist de schoolloopbaanontwikkeling van kinderen als leidraad nemen in de samenwerking met ouders en de leerresultaten daar dienend aan laten zijn¹⁸. Dan ontstaat loopbaangericht partnerschap tussen school en ouders. Dit partnerschap bestaat uit de onderdelen Contact, Informeren, Ondersteunen en Samenwerken (CIOS) waarin de school¹⁹:

- positief individueel *contact* met alle ouders initieert en onderhoudt, te beginnen met het vroegtijdig voeren van kennismakingsgesprekken met alle leerlingen en hun ouders;
- ouders niet alleen *informeert* over de cijfers, maar ook over de bredere ontwikkeling van hun kind, de mogelijkheden die de school hiertoe biedt in het binnen- en buitenschoolse curriculum en in groep 7 en 8 over de organisatie van, keuzemogelijkheden in en open dagen van voortgezet onderwijs scholen in de omgeving;
- ouders *ondersteunt* door hen inzicht te geven in hun rol thuis, in het ondersteunen van hun kind in de loopbaan en bij de oriëntatie op de schoolkeuze. De school geeft ouders hiervoor gerichte aanwijzingen waardoor zij thuis in gesprek hun kind betekenis helpen geven aan ervaringen en het kind deze helpen te benutten, bijvoorbeeld voor de oriëntatie op de schoolkeuze;
- met ouders *samenwerkt* door concrete, wederzijdse afspraken te maken tussen leerling, ouder en klassenleraar over het verloop van en vervolgstappen in de loopbaanontwikkeling.

Loopbaangerichte ouderactiviteiten

In de concrete vormgeving van de basis van het loopbaangerichte partnerschap met ouders, kan een drietal activiteiten worden ingezet: thuisopdrachten, loopbaangerichte voortgangsgesprekken en interactieve ouderbijeenkomsten. De traditionele ouderactiviteiten moeten hiervoor op de schop.

De thuisopdrachten zijn in Nederland een vrij nieuw concept. Deze opdrachten zijn bedoeld om leerlingen en ouders te helpen gerichter met elkaar in gesprek te komen over talentontwikkeling, het exploreren van werk, beroepen en schoolloopbaankeuzes. In het vmbo – en nu ook op een aantal basisscholen – zijn hier goede ervaringen mee opgedaan. De medewerker ouderbetrokkenheid kan het werken met de thuisopdrachten vanuit de ouderkamer extra ondersteunen. De loopbaangerichte voortgangsgesprekken vervangen de traditionele rapportgesprekken. In deze gesprekken staat de brede ontwikkeling van de leerling centraal, heeft de leerling de lead en stemmen school en ouders de begeleiding die zij de leerling bieden op elkaar af. Interactieve ouder-kindbijeenkomsten vervangen de traditionele (luister-)ouderavonden en helpen leerling en ouders samen ervaringen op te doen die relevant zijn voor de richting waarin de leerling zich wil ontwikkelen. Ook bij dergelijke bijeenkomsten kan de medewerker ouderbetrokkenheid ondersteuning bieden.

Deze activiteiten worden in samenhang met elkaar aangeboden en vormen zo de aanpak van loopbaangericht partnerschap. Zo kan een thuisopdracht voorbereidend zijn op een interactieve ouderbijeenkomst, of besproken worden in een loopbaangericht voortgangsgesprek. De activiteiten sluiten aan op de ervaringen die de leerling binnen en buiten de school opdoet. Bespreek bijvoorbeeld in het voortgangsgesprek de muziek- of sportactiviteiten waaraan de leerling deelneemt en laat een thuisopdracht een voorbereiding zijn op het bezoek van open dagen in het voortgezet onderwijs.²⁰

* Het adviesgesprek

Het adviesgesprek in groep 8 is een bijzonder voortgangsgesprek, wat – gezien het belang voor de toekomst van kinderen - spanningen tussen school, leerlingen en ouders op kan roepen. Het is daarom relevant om leerling en ouders vroegtijdig mee te nemen in het gesprek over de prestaties en niet-cognitieve kenmerken van de leerling. Zo wordt ieders perspectief meegenomen in de beeldvorming over de leerling²¹. Een aandachtspunt hierbij is om in voortgangsgesprekken door de hele basisschoolperiode heen, duidelijker te zijn naar ouders of de beoordeling van de prestaties van leerlingen nu gebaseerd zijn op de vergelijking met diens eerdere prestaties, of op de vergelijking met de prestaties van klasgenoten. Een leerling kan zich uitstekend ontwikkelen en dus steeds een goede beoordeling van de leerkracht krijgen, maar ten opzichte van leeftijdsgenoten toch op een relatief laag niveau zitten.

Naast aandacht voor het schooladvies, is in het adviesgesprek *met leerling en ouders* bovendien aandacht nodig voor een schoolkeuze. De volgende (eerder genoemde) vragen zijn hierin relevant:

- welk schoolniveau past bij de cognitieve ontwikkeling van de leerling (wordt het vmbo of vwo)?;
- welke pedagogisch didactische kenmerken van de school passen bij de niet-cognitieve kenmerken van de leerling (in welke omgeving komt de leerling het beste tot zijn of haar recht: een grote of kleine school, een strenge school of een school met veel vrijheid, een huiswerkvrije school, een specifiek concept)?;
- welke profilering van de school past bij de schoolloopbaanontwikkeling van de leerling (is een school passend die in de bovenbouw een techniek of zorg profiel biedt en past een school die zich profileert als school met tweetalig onderwijs, een sport- of theater goed bij de leerling)?

Als basisscholen loopbaanleren in het curriculum integreren, is er voor leerkracht, leerling en ouders meer zicht op de interesses, kwaliteiten en behoeften van leerlingen en zal het makkelijker zijn deze ook mee te nemen in het gesprek over de schoolkeuze. Dit vergroot de kans dat de leerling naar passend vervolgonderwijs zal uitstromen. Desalniettemin is het vormen van een schooladvies dat transparant is voor leerlingen en ouders en het bespreken van dit advies en van een passende schoolkeuze met leerlingen en ouders complex. Het zou goed zijn als hiervoor meer aandacht is in de professionalisering van (aankomende) leerkrachten.²¹

Verder lezen

- Elffers, L. (2018). *De bijlesgeneratie. De opkomst van de onderwijscompetitie*. Amsterdam: AUP.
- Kuijpers, M. (2012). *Architectuur van leren voor de loopbaan: richting en ruimte (oratie)*. Heerlen: Open Universiteit. https://www.leerloopbanen.nl/home/uploads/Documenten/Architectuur-van-leren-voor-de-loopbaa-_richting-en-ruimte.pdf
- Kuijpers, M., Diender, A., & Hermans, A. (2018). *Handreiking werkexploratie in het vmbo*. Den Haag, ministerie SZW. https://www.leerloopbanen.nl/home/uploads/Handreiking_WE_internetversie_def.pdf
- Lusse, M., Kuijpers, M., Strijk, M., Diender, A., & Hermans, A. (2018). *Handreiking Ouders en LOB in het vmbo*. Den Haag, ministerie SZW. <https://www.yumpu.com/nl/document/view/60021337/handreiking-ouders-en-lob-vmbo>
- Lusse, M. (2019). *School en thuis. Succesfactoren voor het verbinden van twee leefwerelden*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Rodrigues, R. (2018). Opstellen van een schooladvies. Onderzoek naar leerkracht-ervaringen. *JSW*, 7, 5 2018.
- Rodrigues, R. (2017). *Gereedschap Adviesgesprek*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. <https://www.yumpu.com/nl/document/view/56733340/adviesgesprek-groep-8>
- Strijk, M. & Diender, A. (2016). *Leerling, ouders en school samen voor de loopbaan. Plannen maken in co-creatie*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/pub/leerling-ouders-en-school-samen-voor-de-loopbaan/0cbcd51a-38c9-4ae7-96c3-7a15ec6e763d/>
- Techniektalent (2019). *Whitepaper Beroeporiëntatie op de basisschool*. Techniektalent.nu.

B. Aanpak

In dit deel is de kern van de loopbaangerichte ouderactiviteiten beschreven en zijn aanbevelingen gegeven voor het vormgeven van loopbaangericht partnerschap met ouders. Bij het werkmateriaal (deel C) zijn voorbeelden van deze werkwijzen uitgewerkt, die scholen naar eigen wens op maat kunnen maken voor het specifieke (moment in het) leerjaar waarin zij aangeboden worden.

Aanbevelingen voor het realiseren van samenwerking met ouders:

1: *Formuleer wat je onder (school)loopbaanontwikkeling verstaat*

Het denken over schoolloopbaanontwikkeling is nieuw in het basisonderwijs. Bedenk als team wat je hieronder verstaat en hoe je dit wilt invullen in je school. Als je dit in een paar zinnen aan elkaar kunt uitleggen, heb je je verhaal hierover op orde en kan je er ook leerlingen en ouders in meenemen.

2: *Help leerlingen ervaringen opdoen*

Help leerlingen om ervaringen op te doen op school, bij buitenschoolse activiteiten en thuis. Het gaat hierbij om betekenisvolle ervaringen waarbij leerlingen hun interesses verkennen en verdiepen en hun kwaliteiten op diverse ontwikkelingsgebieden leren kennen en versterken.

3: *Werk met ouders samen in het betekenis geven aan ervaringen*

Benut ouderactiviteiten om met ouders samen te werken in de begeleiding van de leerling in het bieden van ervaringen en het geven van betekenis aan opgedane ervaringen. Het gaat daarbij om het opdoen van ervaringen die bijdragen aan de loopbaancompetenties (zie pagina 15) en het reflecteren op deze ervaringen. Stem bijvoorbeeld met ouders af dat zij hun kind stimuleren om ervaringen op te doen in buitenschoolse activiteiten, in een vraaggesprek hun eigen werkervaringen delen met hun kind of met hun kind een open dag bezoeken. Werk samen met ouders om de leerling betekenis helpen te geven aan deze ervaringen. De leerling formuleert daarbij welke vervolgstap hij/zij wil zetten en welke steun ouders en leerkracht daarbij kunnen bieden. Het draagt bij aan de motivatie van leerlingen (en hun ouders) om aan schoolloopbaanontwikkeling te werken als zij plezier ontlene aan de activiteiten en het betekenis geven daaraan niet als een vervelend corvee ervaren.

4: *Organiseer een samenhangend aanbod aan ouderactiviteiten*

Ouderactiviteiten zijn vooral effectief als zij als samenhangend geheel worden aangeboden. Laat ouderactiviteiten op elkaar voortbouwen door bijvoorbeeld een thuisopdracht voorbereidend te laten zijn op een loopbaangericht voortgangsgesprek of volgend op een interactieve ouderbijeenkomst. Zorg dat aan het begin van elk schooljaar helder is op welke manier ouders betrokken zullen worden bij de ontwikkeling van hun kind en communiceer dit met ouders in kennismakingsgesprekken en nieuwsbrieven en visualiseer dit in een jaarplanning (zie deel C).

5: Benut de expertise van het hele team

Ieder teamlid is vanuit een andere rol betrokken bij de samenwerking met ouders en brengt een andere expertise in. De directie agendeert het thema en zorgt voor overstijgende informatie naar ouders. De leerkrachten hebben het directe contact met de ouders: zij zetten de thuisopdrachten uit, voeren de voortgangsgesprekken en verzorgen de ouderbijeenkomsten. De medewerker ouderbetrokkenheid biedt ondersteunende ouderactiviteiten vanuit de ouderkamer aan ouders die daar behoefte aan hebben. De conciërge helpt mee de ouders welkom te heten in de school.

6: Faciliteer het team voor het uitvoeren van de ouderactiviteiten

De directie verbindt zich actief aan deze aanpak en zorgt voor facilitering, professionalisering en de borging van de aanpak in het schoolbeleid. Facilitering vereist erkenning van de inzet van het team, praktische oplossingen in het rooster om ouderactiviteiten en teamoverleg mogelijk te maken en een slimme inzet van taakuren. Het onderwerp blijft op de agenda door de inzet van een projectteam, het bepalen wie de kar zal trekken en door het inschakelen van procesbegeleiding om het traject mee te ontwikkelen. Professionalisering ontstaat door intervisie en meekijkactiviteiten en/of door het volgen van een (externe) training vlak voor de uitvoering van een ouderactiviteit.

7: Begin klein en gun jezelf de tijd om te leren

Het loopbaangericht maken van de samenwerking met ouders is een traject dat een lange doorlooptijd vereist. Het is daarom verstandig om klein te beginnen, grondig te evalueren (bij voorkeur ook met leerlingen en ouders) en op basis daarvan aan te scherpen en uit te bouwen. De aanpak wordt beter opgenomen in het handelingsrepertoire van de leerkrachten en in de routine van de school als de school in een tweede (en derde) ronde ervaring op kan doen. Geef het leerproces de aandacht die het verdient en gun jezelf het plezier dat je hieraan kunt ontlennen.

Loopbaangerichte ouderactiviteiten op hoofdlijnen

Op de volgende pagina's zijn de belangrijkste loopbaangerichte ouderactiviteiten op hoofdlijnen beschreven, om teams te helpen deze activiteiten te ontwikkelen. In deel C zijn bovendien voorbeeldmaterialen van jaarplanningen en uitgewerkte ouderactiviteiten opgenomen.

Loopbaangerichte thuisopdrachten

Wat

Leerkrachten geven een loopbaangerichte thuisopdracht aan leerlingen mee om:

- het gesprek met ouders thuis op gang te brengen en te verdiepen of;
- ter voorbereiding en reflectie op het bezoek van ouder en kind aan een activiteit gericht op talent- en loopbaanontwikkeling (een voorstelling van het schoolorkest, een sportdag, open dagen in het voortgezet onderwijs).

Een goede loopbaangerichte thuisopdracht:

- bevordert de interactie tussen ouder en kind over talenten, beroepen en schoolkeuze;
- draagt bij aan betekenisgeving van ervaringen;
- is bestemd voor alle leerlingen en hun ouders;
- is qua taalniveau, omvang en moeilijkheidsgraad haalbaar voor de ouderpopulatie;
- is uitdagend en aantrekkelijk voor de leerling en de ouders;
- heeft een opbrengst die opvolging krijgt, bijvoorbeeld terugkomt in een voortgangsgesprek op een ouderkind bijeenkomst;
- brengt geen kosten voor het gezin met zich mee;
- duurt maximaal 20 minuten;
- houdt rekening met gevoeligheden (bijvoorbeeld met het naar werkervaringen van ouders vragen als zij beiden werkeloos zijn);
- helpt leerlingen iemand anders te betrekken bij de opdracht als zij niet terug kunnen vallen op hun ouders (vraag met wie ze de opdracht gaan maken: vader, moeder, nicht, buurman enzovoort).

Een thuisopdracht past op een dubbelzijdig A4 blad en bestaat uit een heldere en aantrekkelijke:

- inleiding over het waarom van de opdracht en hoeveel tijd dit zal kosten;
- instructie die de leerling helpt om zijn of haar ouder mee te nemen in de opdracht;
- vorm waarin de opdracht wordt uitgevoerd (vraag niet te veel schrijfwerk, het gaat om de interactie!);
- vermelding over waar, wanneer en hoe de terugkoppeling zal plaatsvinden;
- een reactiemogelijkheid van de ouder op de opdracht.

Waarom

Ouders spelen, veelal onbewust, een belangrijke rol in de toekomst- en werkbeelden die hun kinderen opdoen. Met thuisopdrachten biedt de school ouders handvatten om in het gesprek met hun kind thuis aan te sluiten bij op de schoolloopbaangerichte ervaringen van de leerling op school of buiten school en daarmee hun rol gericht in te vullen. De opdrachten geven de ouders bovendien de gelegenheid meer mee te groeien in de brede ontwikkeling van hun kind en een reëel beeld te ontwikkelen van een passend loopbaanperspectief van hun kind.

Hoe

Vorbereiden van het werken met thuisopdrachten

Stel als team vast:

Hoe je de thuisopdracht inbedt:

- in het curriculum op school (waar bouwt de opdracht op voort en hoe en wanneer wordt deze voorbereid en nabesproken in de klas?);
- in de cyclus met ouders (hoe en wanneer ouders informeren over thuisopdrachten in het algemeen en specifieke opdracht aankondigen en nabespreken).

Welk pakket aan opdrachten je aanbiedt en hoe dit tot stand komt:

- hoeveel opdrachten de school wil aanbieden en in welke leerjaren;
- in welk leerjaar en rond welke activiteit de school thuisopdrachten ontwikkelt;
- wie welke opdracht ontwikkelt (bijvoorbeeld de klassenleerkracht eventueel met de medewerker ouderbetrokkenheid of intern begeleider);
- hoe de conceptopdracht wordt besproken en aangescherpt met de andere collega's uit dezelfde bouw;
- hoe en wanneer de leerkrachten elke opdracht zal aankondigen bij de ouders en uitzetten onder de leerlingen (bijtijds zodat zij de tijd hebben de opdracht te maken);
- of de medewerker ouderbetrokkenheid ouders die dat willen vooraf ondersteuning biedt bij het werken met de thuisopdrachten (en zo ja, hoe en wanneer);
- hoe en wanneer het team de opdrachten evalueert om deze aan te kunnen scherpen voor volgend schooljaar en wie deze aanscherping uitvoert.

Het werken met de opdrachten

Elke leerkracht:

- bespreekt de opdracht voor met de leerlingen en maakt hen vertrouwd met het inhoudelijk thema;
- kondigt de opdracht aan bij de ouders (en verwijst naar eventuele nadere introductie in de ouderkamer, zie bij de voorbeeldthuisopdracht van groep 6);
- denkt mee wie uit het netwerk van het gezin van de leerling de opdracht kan uitvoeren als de ouders daar niet toe in staat zijn;
- bespreekt de opdracht na met leerling en ouders;
- brengt in kaart welke leerling de opdracht gemaakt heeft en zo niet, wat kan helpen dit bij een volgende opdracht wel te laten lukken.

Ervaringen met thuisopdrachten

Ouder: *“Door de thuisopdracht te maken ziet mijn kind ook dat hij veel verborgen kwaliteiten heeft. Hij is hier ook erg trots op.”*

Ouder: *“Het maken van de thuisopdracht heeft mij stil laten staan bij en inzicht gegeven in dat mijn kind het afgelopen schooljaar heel veel is gegroeid op sociaal gebied.”*

Voorbeelden van thuisopdrachten

Thuisopdrachten zijn mogelijk in vele variaties. In deel C van de handreiking zijn de volgende voorbeelden van thuisopdrachten opgenomen:

- thuisopdracht groep 6 kwaliteiten (inclusief uitwerking voor in de ouderkamer);
- thuisopdracht groep 7 beroepen om je heen;
- thuisopdracht groep 8 op zoek naar een school die bij je past.

Loopbaangerichte kennismakings- en voortgangsgesprekken

Wat

Loopbaangerichte kennismakings- en voortgangsgesprekken zijn individuele gesprekken met een positieve insteek die leerkracht, ouder en leerling voeren over de ontwikkeling van de leerling. De loopbaanontwikkeling van de leerling staat centraal en de cognitieve, sociaal-emotionele en motorische ontwikkeling van de leerling zijn hier ondersteunend aan. De leerling houdt de regie over de eigen ontwikkeling door zijn/haar voortgang en vervolgstappen in zijn/haar ontwikkeling zelf te presenteren. Leerling, leerkracht en ouders hebben elk een actieve inbreng in het gesprek en maken concrete afspraken over de begeleiding die zij de leerling hierin thuis en op school zullen bieden.

De kennismakings- en voortgangsgesprekken vormen een cyclus, waarin per leerjaar en per moment in het leerjaar een ander accent gelegd wordt, aansluitend op het curriculum van de school. Het kennismakingsgesprek heeft daarin de functie om terug te blikken op de ontwikkeling in het vorige leerjaar (of op de vorige school) en vooruit te kijken naar het komende leerjaar. De school biedt gesprekken aan alle ouders aan en verwacht van alle ouders en leerlingen dat zij bij deze gesprekken aanwezig zijn.

Waarom

Het doel van Loopbaangerichte kennismakings- en voortgangsgesprekken is het reflecteren op en ondersteunen van de schoolloopbaanontwikkeling van de leerling thuis en op school en het afstemmen van de begeleiding hierbij door leerkrachten en ouders. Deze gesprekken vervangen de traditionele rapportgesprekken en wijken daar op essentiële punten vanaf.

Hoe

Bespreekpunten

Het kennismakings- (of start-) gesprek vindt plaats aan het begin van elk nieuw schooljaar en heeft in de basis de volgende agenda:

- waarom dit gesprek en wat staat centraal in dit leerjaar?;
- terugblik op de overgang naar dit leerjaar (wat zijn je kwaliteiten, waar ben je trots op, wat kan er beter?);
- vooruitblik op komend leerjaar (wat vind je leuk, waar wil je dit jaar aan werken?);
- het terug- en vooruitblikken kan desgewenst plaatsvinden met behulp van een zelfportret dat de leerling aan het eind van het voorafgaande leerjaar heeft gemaakt (zie pagina 60);
- het bespreken van hoe leerkracht en ouders de samenwerking dit jaar vorm willen geven.

De agenda van het voortgangsgesprek ziet er als volgt uit (de uitwerking wisselt per schooljaar):

- de ontwikkeling van de leerling zowel op school, thuis en buitenschools aan de hand van concrete ervaringen die de leerling heeft opgedaan (aansluitend en voorbereidend op bijvoorbeeld projecten en thema's in het curriculum, muziek en sportactiviteiten, weekendschool, hobby's thuis, en mini-stages, bezoeken in het voortgezet onderwijs);
- betekenis geven aan deze ervaringen (wat zegt dit over de interesses en kwaliteiten van de leerling?);
- ruimte voor besprekpunten die ouders en/of leerlingen willen inbrengen;
- het uitzetten of nabespreken van thuisopdrachten;
- de cognitieve, sociaalemotionele en motorische ontwikkeling van de leerling en het vaststellen waar op dat vlak extra inzet nodig is om de gewenste vervolgstappen mogelijk te maken. Het rapport waarin de cijfers voor de schoolvakken zijn weergegeven, maakt hier onderdeel van uit;
- concrete afspraken over het opdoen van nieuwe ervaringen, het zetten van vervolgstappen en/of het inzetten van het netwerk door de leerling en over de begeleiding die de leerkracht en de ouders de leerling hierbij zullen bieden;
- afspraken over waar, wanneer en waarover ouder en leerkracht elkaar weer spreken.

Gespreksvoering

Een loopbaangericht voortgangsgesprek is een gesprek waarbij:

- de leerkracht de leiding heeft en zorgdraagt voor een driegesprek in een positieve toonzetting en zich bewust is van de voorbeeldrol die hij/zij heeft in het voeren van een gesprek over de schoolloopbaan;
- de leerling zijn/haar eigen voortgang en ontwikkelpunten presenteert en dit visualiseert met behulp van bijvoorbeeld foto's, een powerpoint, moodboard, mindmap, filmpje, tekening en/of zelfportret;
- de leerling vervolgstappen formuleert die voor hem haalbaar en uitdagend zijn en benoemt welke steun hij/zij hierbij nodig heeft van school, ouders en eventuele anderen;
- de ouder een actieve rol krijgt in het reageren op de leerling en een rol neemt in de vervolgspraken.

Voorbereiding

Stel als team vast:

- wat de grote lijn van de besprekpunten is en leg dit vast in een gespreksleidraad (stel voor elk specifiek voortgangsgesprek vast op welke activiteiten gereflecteerd wordt en op welke keuze de te nemen vervolgstappen zijn gericht);
- hoe vaak er voortgangsgesprekken gevoerd zullen worden (bijvoorbeeld één kennismakingsgesprek en twee of drie voortgangsgesprekken per jaar) en hoeveel tijd beschikbaar is voor ieder gesprek;
- hoe lang de gesprekken gemiddeld zullen duren (bijvoorbeeld vijftien tot twintig minuten)
- hoe de koppeling met de thuisopdrachten of interactieve ouderavonden in de gesprekken zal zijn;
- hoe de uitnodiging en de ontvangst van de ouders in de school geregeld zal zijn;
- welke voorbereiding de presentatie van de leerling vereist (ontwikkel een checklist om de leerling hierbij te ondersteunen).

Elke leerkracht bereidt vervolgens per gesprek voor:

- waar voor elke leerling individueel de nadruk ligt en welk positief nieuws (over de ontwikkeling, houding of resultaten van de leerling) er uit te wisselen valt;
- de te bespreken thuisopdracht bekijken;
- en plant het gesprek op een tijdstip dat leerkracht, ouder en leerling schikt.

Ervaringen met loopbaangerichte gesprekken

Leerkracht: "Deze vorm van gesprekken kost meer tijd maar minder energie doordat de leerling initiatief neemt, ouders meer betrokken raken en er minder naar mij gekeken wordt hoe ik het gesprek zal 'trekken', maar ook als vragensteller deel kan nemen."

Leerkracht: "Ouders gaan ook vragen stellen aan het kind tijdens gesprek en soms gaan de ouders en leerling tijdens het voortgangsgesprek ook echt in gesprek met elkaar."

Voorbeelden van gespreksleidraden

De gesprekscyclus met de ouders sluit aan op het curriculum met de leerlingen en vereist dus maatwerk van iedere school. Omdat de gesprekken aansluiten op de (keuze voor) ervaringen die de leerling opdoet en/of de keuzes die de leerling hierin moet maken, heeft elk gesprek bovendien een andere nadruk.

In deel C van deze handreiking zijn voorbeelden opgenomen van:

- een loopbaangericht kennismakingsgesprek in groep 6;
- het maken van een zelfportret in groep 6;
- een loopbaangericht voortgangsgesprek in groep 7.

Het adviesgesprek als bijzonder voortgangsgesprek²²

Wat

Een adviesgesprek is een bijzonder voortgangsgesprek waarin de leerling in groep 8 van de basisschool en zijn/haar ouders een schooladvies ontvangen voor het niveau in het voortgezet onderwijs dat volgens de school het beste bij de leerling past. Dit advies is de uitkomst van een proces waarin leerkracht, leerling en ouders samen het niveau en de niet-cognitieve kenmerken van de leerling volgen. Dit proces start al in de eerdere leerjaren, waardoor het schooladvies geen verrassing mag zijn. In groep 7 bespreken leerkracht, leerling en ouders het voorlopige schooladvies.

Daarnaast is er in het adviesgesprek aandacht voor de keuze voor een school van voortgezet onderwijs. Deze keuze is volledig aan de ouders, maar de leerkracht kan leerling en ouders steunen door hen te helpen om zich te oriënteren op scholen in het voortgezet onderwijs waarbij:

- het niveau van de school past bij de cognitieve ontwikkeling van de leerling;
- de pedagogisch didactische kenmerken van de school passen bij de niet-cognitieve kenmerken van de leerling;
- de profilering (aangeboden profielen in de bovenbouw en specifieke onderwijsconcepten) van de school past bij de schoolloopbaanontwikkeling van de leerling.

Waarom

In het adviesgesprek biedt de leerkracht leerling en ouders handvatten om met een positief gevoel de volgende stap in de schoolloopbaan te zetten. Een goed schooladvies komt in samenwerking met ouders tot stand en draagt bij aan de motivatie en een positief zelfbeeld van de leerling. De leerkracht denkt met leerling en ouders mee over een passende schoolkeuze. In het proces naar dit adviesgesprek toe bespreken leerkracht, leerling en ouder zowel de cognitieve kenmerken (het niveau) als de niet-cognitieve kenmerken (werkhouding, gedrag, motivatie, zelfstandigheid, doorzettingsvermogen, steun van ouders) en de loopbaanontwikkeling van de leerling (interesses, kwaliteiten, talenten), zodat het proces transparant is en ieders perspectief hierop in beeld komt.

Hoe

Bespreekpunten

Een goed adviesgesprek bestaat uit de volgende onderdelen:

- terugblikken op eerdere gesprekken over het schooladvies (eerdere voortgangsgesprekken en het voorlopige schooladvies uit groep 7);
- het geven van het schooladvies en een positieve onderbouwing hiervan (op basis van toetsresultaten en het beeld dat in gesprek tussen leerkracht, leerling en ouders is ontstaan over de niet-cognitieve kenmerken van de leerling (werkhouding, gedrag, zelfstandigheid, doorzettingsvermogen van kinderen en ondersteuning van thuis);
- ruimte voor reactie van leerling en ouders op het schooladvies;
- maken van vervolgspraken over het schooladvies (als leerling en ouder het oneens zijn met het advies of als de eindtoets aanleiding geeft tot heroverwegen van het schooladvies);
- bij akkoord over het schooladvies de handtekening van de ouder vragen en toelichten hoe het schooladvies naar het voortgezet onderwijs wordt gecommuniceerd;
- bespreken keuze school voor voortgezet onderwijs (inventariseren of ouders al scholen op het oog hebben, doorspreken wat afwegingen zijn op grond van de schoolloopbaanontwikkeling, niet-cognitieve kenmerken en afspraken maken over eventuele steun die de leerkracht kan bieden bij de schoolkeuze);
- bespreken hoe leerling en ouders het gesprek hebben ervaren en de gemaakte afspraken samenvatten.

Gespreksvoering

In een goed gevoerd adviesgesprek:

- is de relatie van de leerkracht met leerling en ouders de basis;
- is het schooladvies geen verrassing voor leerling en ouders, want in eerdere gesprekken al aan de orde geweest;
- staan de interesses, kwaliteiten en talenten van leerlingen centraal en niet hun tekortkomingen;
- is er ruimte voor inbreng van leerling en ouders;
- verlaten leerling en ouder (ook bij een tegenvallend advies) met opgeheven hoofd het gesprek;
- is de schoolkeuze volledig aan leerling en ouders, maar bieden leerkrachten hierin wel steun;
- is er voldoende tijd (gemiddeld 20 minuten).

Vorbereiding

Stel als team vast:

- hoe de school ouders en leerlingen informeert over het advies en schoolkeuze-proces (informatieavond, thuisopdracht, de eindtoets en adviesgesprek, open dagen en inschrijfmomenten bij het voortgezet onderwijs);
- wie naast de leerkracht van groep 8 betrokken zijn bij de vorming van het schooladvies (bijvoorbeeld de intern begeleider);
- wat de rol van de leerling en ouders is in de vorming van het schooladvies;
- hoe de niet-cognitieve kenmerken besproken worden met ouders en leerlingen en een rol spelen in het schooladvies;
- hoe de niet-cognitieve kenmerken en de schoolloopbaanontwikkeling van de leerling besproken worden met leerling en ouders als ondersteuning in de oriëntatie op de schoolkeuze;
- hoe de schooladviezen geëvalueerd worden als de Cito-eindtoetsresultaten er zijn (en hoe je daar op terug kijkt als de resultaten van het voortgezet onderwijs bekend zijn);
- hoe de kennis die de leerkracht in groep 8 heeft opgedaan over het schooladvies- en schoolkeuzeproces in de school geborgd blijft.

Elke leerkracht bereidt vervolgens per leerling individueel voor:

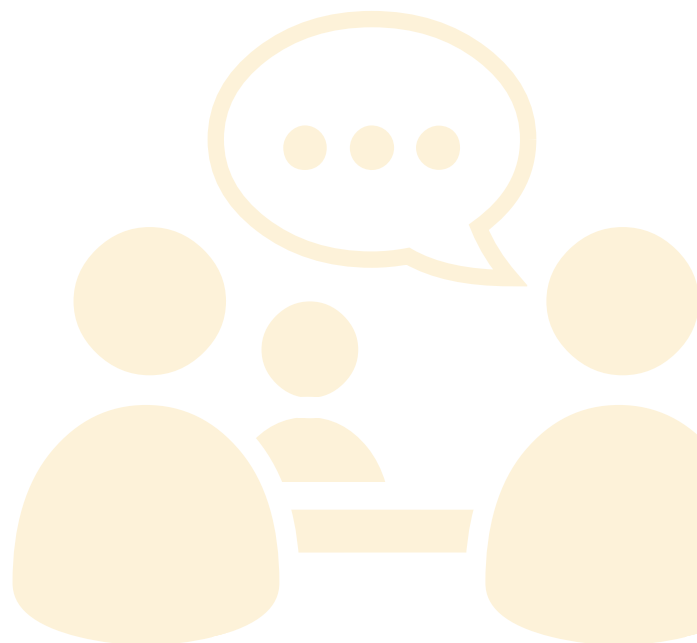
- welke positieve onderbouwing er is voor het schooladvies;
- welke vervolgscholen kunnen passen bij de leerling.

Ervaringen met adviesgesprekken

Leerkracht: *“Nu ik aansluitend op het formele advies, samen met ouders en leerling kijk welke type school binnen het niveau het beste bij de leerling past qua belangstelling, leerstijl en doorgroeimogelijkheden, heb ik het idee dat ik hen echt op weg geholpen heb bij de volgende stap.”*

Voorbeelden van adviesgesprekken

In deel C van deze handreiking is een voorbeeld van een gespreksleidraad opgenomen van het adviesgesprek in groep 8.

Interactieve ouder-kindbijeenkomsten

Wat

Een interactieve ouder-kindbijeenkomst biedt ouders en leerlingen de gelegenheid om ervaringen op te doen rond en informatie te krijgen over:

- sectoren en beroepen;
- de activiteiten die de school aanbiedt om leerlingen te helpen in hun schoolloopbaanontwikkeling (talentontwikkeling, het verkennen van beroepen en het oriënteren op de keuze voor een school in het voortgezet onderwijs);
- de manier waarop ouders hun kind hierin kunnen begeleiden.

Er wordt gebruik gemaakt van actieve en interactieve werkvormen, waarbij zowel de school, de leerling als de ouder een actieve rol hebben. Het is de bedoeling dat alle leerlingen samen met een ouder of iemand anders uit het netwerk naar deze bijeenkomsten komen.

Waarom

Bij interactieve ouder-kindbijeenkomsten krijgen ouders de kans zelf ervaringen op te doen of zich beter in te leven in de ervaringen van hun kind dan bij de traditionele (luister-) ouder-kindbijeenkomsten. Dit helpt de ouder om een beeld te krijgen van de activiteiten die hun kind onderneemt, trots te zijn op hun kind en hun kind thuis te begeleiden in de schoolloopbaan.

Hoe

Opbouw

Bepaal als team:

- in welk leerjaar een collectieve, loopbaangerichte ouder-kindbijeenkomst wenselijk is en zo ja, op welk thema, en de opbouw van de bijeenkomsten, zodat deze in elk leerjaar iets nieuws bieden;
- hoe de activiteit ouders een ervaring kan laten opdoen of meer beeld kan geven met betrekking tot de interesses en kwaliteiten van hun kind, de keuzes waar hun kind voor staat en de manier waarop ouders hun kind hierbij kunnen begeleiden;
- of en hoe dit een meerwaarde heeft op schriftelijke of digitale informatie en op de voortgangsgesprekken met ouders;
- de plek van het voor- of nabespreken van een eventuele thuisopdracht in de bijeenkomst;
- of en zo ja welk onderdeel opgenomen wordt in het programma (bijvoorbeeld de keuze voor het voortgezet onderwijs) en hoe dit ingevlochten kan worden in de bijeenkomst;
- hoe informatie toegankelijk, gedoseerd en interactief aangeboden kan worden.

Werkvormen**Kies actieve werkvormen**

- help ouders om dit een zinnige activiteit te laten zijn die bijdraagt aan het verkennen van interesses, kwaliteiten en keuzes van hun kind;
- geef ouders en leerlingen concrete handvatten voor vervolgstappen (bijvoorbeeld het bezoeken van een open dag van een school voor voortgezet onderwijs);
- plaats activiteiten in een carrousel, zodat ouders en leerlingen in kleinere groepen om beurten aan verschillende onderdelen kunnen deelnemen;
- geef ouders een concreet handvat voor de begeleiding van hun kind thuis (bijvoorbeeld door het oefenen van een gesprek thuis over talentontwikkeling, het verkennen van beroepen, het oriënteren op de keuze voor een school in het voortgezet onderwijs).

Kies interactieve werkvormen

- geef leerlingen een actieve rol (bijvoorbeeld door een presentatie te laten verzorgen aan een groepje ouders) en help ouders om hier positief op te reageren (via een aangeboden vragen- of complimentenwijzer) en om de geboden informatie te verwerken;
- bedenk interactieve werkvormen voor ouders en leerlingen samen (bijvoorbeeld in spelvorm);
- breng ouders en leraren met elkaar in gesprek (ook op een informele manier);
- breng ouders met elkaar in gesprek door hen ook met elkaar te laten kennismaken en ervaringen en oplossingen te laten delen.

Vorbereiding

- begin op tijd met de voorbereiding;
- zorg dat ieders rol helder is;
- zorg voor een duidelijke uitnodiging en een goed welkom voor ouders;
- spreek af hoe de uitnodiging en ontvangst van ouders verzorgd wordt;
- bedenk hoe leerlingen ook zelf actief hun ouders (of anderen) uit kunnen nodigen.

Ervaringen met interactieve ouder-kindbijeenkomsten

Ouder: "Het was erg leuk om mijn dochter een presentatie te zien geven voor een klein groepje ouders en leerlingen, toen ik zo oud was had ik dat zeker niet gedurfd. Ze kreeg na afloop van iedereen dan ook veel complimenten en een tip voor een volgende keer. Ik was super trots en dat heb ik haar en later iedereen thuis laten weten!"

Leerkracht: "Het was eigenlijk altijd ouders op een stoel, powerpoint, heeft iemand nog vragen, nee, dat is fijn dan kunnen we snel naar huis. Maar het kan dus ook heel anders, interactief, met elkaar en met de kinderen in gesprek."

Voorbeelden van draaiboeken voor interactieve ouder-kindbijeenkomsten

Ook interactieve ouder-kindbijeenkomsten kunnen op vele manieren vormgegeven worden. In deel C van deze handreiking zijn de volgende voorbeelden opgenomen:

- het presenteren van talenten in groep 6;
- een presentatie met quiz over de mini-stage in groep 7;
- een ouder-kindbijeenkomst over het voortgezet onderwijs in groep 7 en 8.

Kwaliteitscheck loopbaangerichte ouderactiviteiten

Scholen kunnen de kwaliteit van een door hen ontwikkelde

- loopbaangerichte thuisopdracht;
 - leidraad voor een loopbaangericht voortgangsgesprek of;
 - draaiboek voor een interactieve ouder-kindbijeenkomst
- checken met behulp van de hieronder benoemde succesfactoren.

Succesfactoren voor de kwaliteit van de loopbaangerichte ouderactiviteiten (naar Lusse, 2013) ²³

Succesfactoren voor het leggen van CONTACT

1	De activiteit draagt er aan bij dat ouders weten wat hun rol is in de schoolloopbaanontwikkeling (het ontwikkelen van interesses en kwaliteiten, het verkennen van sectoren en beroepen en de oriëntatie op schoolkeuze) van hun kind en voelen zich welkom en in staat om deze rol te vervullen.
2	De activiteit geeft aandacht aan de interesses en kwaliteiten van de leerling.
3	De activiteit is zo ontworpen dat de ouders van alle leerlingen zich welkom voelen (en voorziet waar nodig in het zoeken naar aanvullende ondersteuning uit het netwerk van het gezin).

Succesfactoren voor de SAMENWERKING

4	De activiteit biedt de leerling (een passende mate van) regie.
5	De activiteit biedt interactieve werkvormen die bijdragen aan het opdoen van ervaringen en aan het gesprek hierover om betekenis te kunnen verlenen aan deze ervaringen.
6	De activiteit biedt ouders een concreet handvat voor het gesprek thuis over schoolloopbaanontwikkeling van hun kind.
7	De activiteit draag bij aan zelfvertrouwen en trots van de leerling op zichzelf en van ouders op hun kind.

Succesfactoren voor het samenwerken aan TOEKOMSPERSPECTIEF

8	De activiteit is een onderdeel van een doorgaande lijn van loopbaangerichte ouderactiviteiten die aansluit op de activiteiten vanuit school rond de schoolloopbaanontwikkeling van de leerling.
9	De activiteit leidt tot concrete afspraken over de vervolgstappen die de leerling zal zetten en de manier waarop ouders en school de leerling daarbij zullen ondersteunen.
10	De activiteit biedt de leerkracht ruimte om oog te hebben voor teleurstellingen in de schoolloopbaan van de leerling en deze te helpen ombuigen naar nieuw perspectief voor de toekomst.

Voorbeeldmateriaal

C. Voorbeeldmateriaal

Jaarplanningen	34
Het ontwikkelen en ontdekken van talenten in groep 6	34
Talentontwikkeling + verkennen van beroepen in groep 7	36
Talentontwikkeling + verkennen van beroepen + schoolkeuze in groep 8	38
Thuisopdrachten	42
Thuisopdracht 'Kwaliteiten' voor groep 6	42
Thuisopdracht 'Beroepen om je heen' voor groep 7	47
Thuisopdracht 'Op zoek naar een school die past' voor groep 8	50
Loopbaangerichte voortgangsgesprekken	56
Kennismaken in groep 6	57
Een voortgangsgesprek in groep 7	58
Zelfportret groep 7	60
Het adviesgesprek in groep 8	64
Draaiboek interactieve ouder-kindbijeenkomst	66
Een bijeenkomst over loopbaanleren en rol van de ouders in groep 6	67
Een presentatie met quiz over de mini-stage in groep 7	69
Een ouder-kindbijeenkomst over het VO voor groep 7 en 8	72

Groep 6: Het ontwikkelen en ontdekken van talenten

LOB - ACTIVITEITEN

OUDER - ACTIVITEITEN

Verrijkende activiteiten

Oriënteren op sport, muziek, koken, kunst, theater, etc.

Taaltrip Haven
Taal en wereldoriëntatie op locatie

Techniekproject
Techniek is overal - en jij?
januari - maart

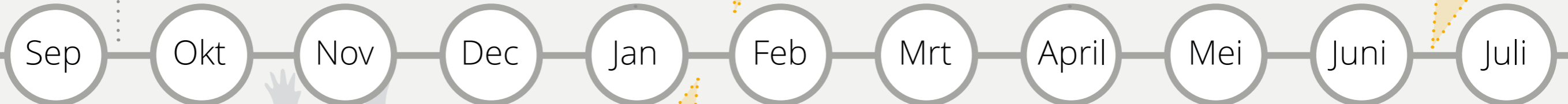
Museumbezoek

Reflectie
Taaltrip

Kwaliteitspel

Reflectie
Museumbezoek

Zelfportret
Mijn kwaliteiten

Startgesprek
Kennismaken en 1^e plannen

Voortgangsgesprek 1
Inclusief bezoek port rangers

Ouderkamer
Introductie thuisopdracht

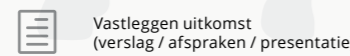
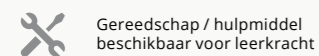
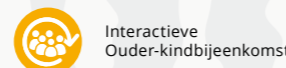
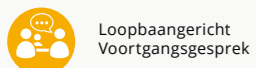
Thuisopdracht
Kwaliteiten

Voortgangsgesprek 2
Kwaliteiten

Ouder-kindbijeenkomst
De toekomst van uw kind

Voortgangsgesprek 3
Terug- en vooruitblik m.b.v. zelfportret

LEGENDA

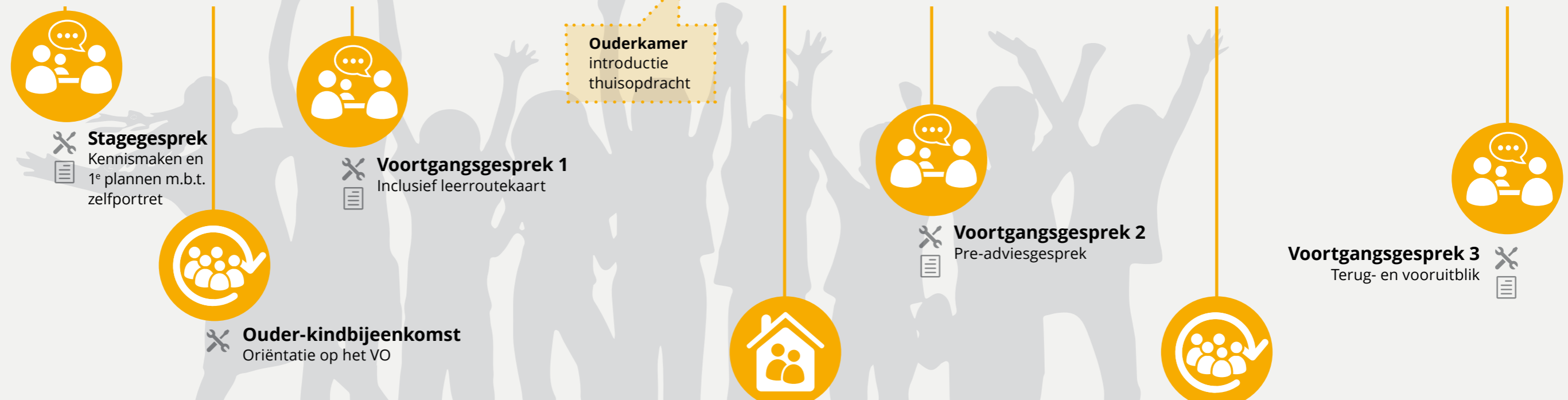
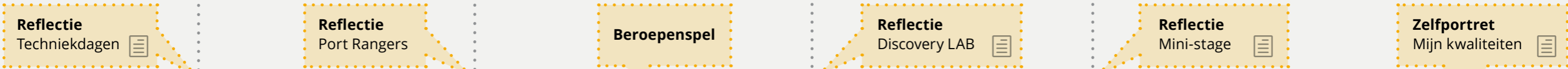
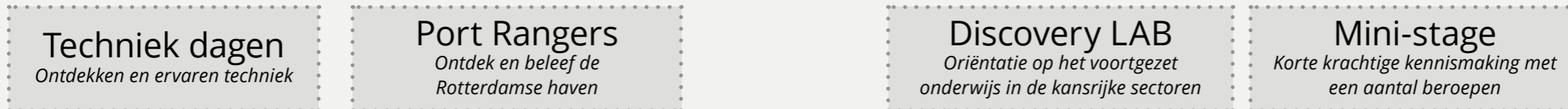
Groep 7: Talentontwikkeling en het verkennen van beroepen

LOB - ACTIVITEITEN

OUDER - ACTIVITEITEN

Gast in de klas

Gasten (ouders, buurtbewoners, oud-leerlingen en ...) vertellen over hun beroep

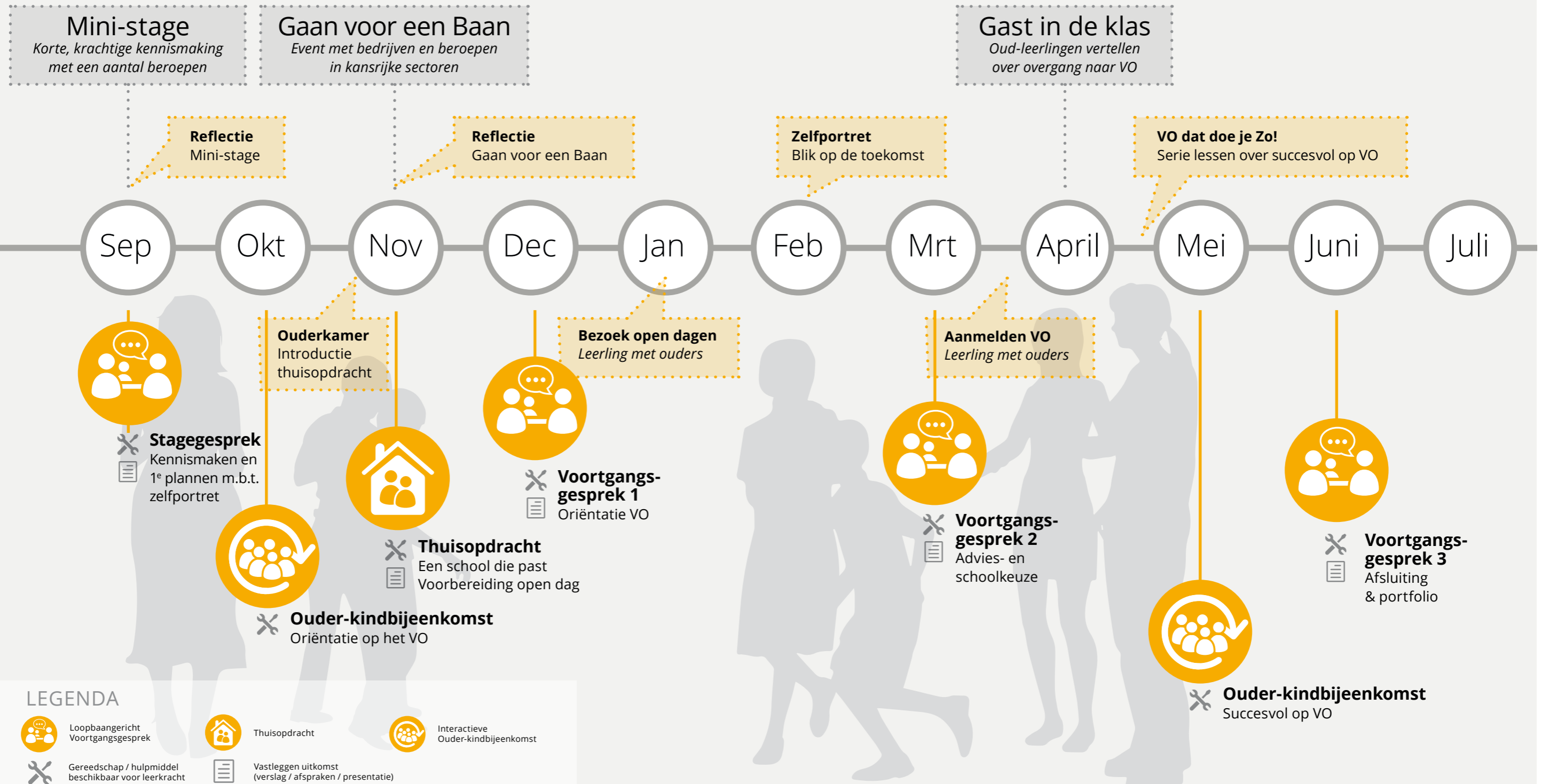
LEGENDA

- Loopbaangericht Voortgangsgesprek
- Gereedschap / hulpmiddel beschikbaar voor leerkracht
- Thuisopdracht
- Vastleggen uitkomst (verslag / afspraken / presentatie)
- Interactieve Ouder-kindbijeenkomst

Groep 8: Het oriënteren op de schoolkeuze

LOB - ACTIVITEITEN

OUDER - ACTIVITEITEN

Loopbaangerichte thuisopdrachten

Thuisopdracht groep 6 Kwaliteiten	42
Thuisopdracht groep 7 Beroepen om je heen	47
Thuisopdracht groep 8 Op zoek naar een school die past	50

Thuisopdracht 'Kwaliteiten' voor groep 6

Naam leerling: _____ **Datum:** _____

Instructie voor de leerling

- Met deze opdracht denk je na over je kwaliteiten.
- Dit is belangrijk, want zo ontdek je waar je goed en minder goed in bent.
- De opdracht maak je samen met je ouder of een andere volwassene die jou goed kent.
- De opdracht wordt ook besproken in het volgende voortgangsgesprek op school.
Jij hebt de leiding bij deze opdracht en je ouders denken met jou mee.

Belangrijk! Lever de opdracht **vóór [datum]** in bij je leerkracht met een handtekening van je ouder.

Opdracht 1:

Kijk op blad 2 – Hier zie je een lijst met kwaliteiten. Bekijk deze eens en bedenk welke kwaliteiten bij jou passen. Waaraan merk jij of kan iemand anders zien dat jij een bepaalde kwaliteit hebt?

Bespreek samen met je ouder:

1. Kies 2 kwaliteiten die bij jou passen. *(Kies uit de lijst op blad 2 of verzin zelf.)*
Beschrijf (een situatie) waar je aan kan merken dat je die kwaliteit hebt?;
2. Kies 2 kwaliteiten van uw kind. *(Kies uit de lijst op blad 2 of verzin zelf.)*
Beschrijf (een situatie) waar je aan kan merken dat hij/zij die kwaliteit heeft?

KWALITEITEN VAN MIJ

Voorbeeld: Doorzetter

1.

2.

DAT KAN JE MERKEN AAN:

Ik stond onvoldoende voor rekenen, maar heb hard gewerkt en sta nu voldoende.

KWALITEITEN VAN MIJN KIND

Voorbeeld: Behulpzaam

DAT MERKEN IK AAN:

Mijn kind helpt thuis uit zichzelf met opruimen.

1.

2.

Opdracht 2: Stel een top 3 samen van je kwaliteiten

Knip uit blad 2 → de 3 kwaliteiten die volgens jou en je ouder het beste bij jou passen. Plak ze hieronder op plaats 1, 2 of 3.

2

1

3

Opdracht 3: Wat ga je doen met je kwaliteiten

Lees de volgende vragen, vertel je antwoorden aan je ouder en schrijf ze op.

Wat vond je het leukste om te horen over je kwaliteiten van je ouders?

Met welke kwaliteiten wil je verder gaan?

Hoe kunnen je ouders en leerkracht je daar bij helpen?

Vragen aan de ouder

(of andere volwassene die meegedaan heeft met deze opdracht)

Wat vond u van deze opdracht? *Omcirkel steeds het antwoord.*

JA / NEE 1. Ik vond de opdracht leuk om te doen.

JA / NEE 2. Mijn kind vond de opdracht leuk om te doen.

JA / NEE 3. Door deze opdracht heb ik meer met mijn kind gepraat over zijn/haar kwaliteiten.

Toelichting:

Ik ben de vader, moeder, oudere broer of zus, of (vul zelf in) _____ van deze leerling.

Handtekening:

Blad 2: Thuisopdracht 'Kwaliteiten'

<p>Betrouwbaar Je doet wat je hebt afgesproken</p>	<p>Sterk Je kan zwaar werk doen</p>	<p>Bescheiden Je scheidt niet graag op over jezelf</p>	<p>Doorzetter Je geeft niet snel op</p>
<p>Zorgzaam Je zorgt graag voor anderen</p>	<p>Eerlijk Je liegt nooit</p>	<p>Sociaal Je kunt goed met mensen omgaan</p>	<p>Technisch Je maakt graag dingen</p>
<p>Georganiseerd Je weet wat er moet gebeuren</p>	<p>Geduldig Je vindt het niet erg om te wachten</p>	<p>Denker Je denkt graag goed na over dingen</p>	<p>Creatief Je kunt goed nieuwe dingen bedenken</p>
<p>Dapper Je durft veel</p>	<p>Planner Je bedenkt wat wanneer moet</p>	<p>Positief Je kijkt altijd naar dat wat goed gaat</p>	<p>Vriendelijk Je bent vriendelijk tegen anderen</p>
<p>Muzikaal Je kunt goed muziek maken</p>	<p>Handig Je werkt graag met je handen</p>	<p>Grappig Je maakt anderen aan het lachen</p>	<p>Ict- vaardig Je bent goed met computers</p>
<p>Rustig Je maakt je niet snel druk</p>	<p>Sportief Je bent goed in sport</p>	<p>Optimistisch Je gaat er van uit dat alles goed komt</p>	<p>Doener Je bent graag bezig</p>
<p>Behulpzaam Je helpt graag anderen</p>	<p>Zelfverzekerd Je gelooft dat je dingen goed kan</p>	<p>Teamspeler Je kunt goed samenwerken</p>	<p>Duidelijk Je zegt precies hoe het zit</p>
<p>Precies Je doet dingen met zorg en aandacht</p>	<p>Nieuwsgierig Je wilt weten hoe dingen in elkaar zitten</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>

Thuisopdracht 'Kwaliteiten' groep 6

Suggesties voor voorbereiding van thuisopdracht 'Kwaliteiten' in de klas en suggesties voor in de ouderkamer

Vorbereiding van de leerlingen in de klas

Introductie thema 'kwaliteiten' in de klas

- Vraag aan de groep wat zijn kwaliteiten?
- Vraag en geef voorbeelden?
- Waarom is het goed om je eigen kwaliteiten te kennen?
 - o Je weet dan waar je wel en niet goed in bent. Je kunt bedenken waar je nog beter in zou willen worden of wat je extra wil gaan oefenen als je het nog niet goed kunt maar wel graag wilt. Je kunt bedenken wat je later zou willen worden als je weet wat je kwaliteiten zijn
- Zorg voor een stapeltje kaarten met losse kwaliteiten.
 - o Lees er zelf een voor en vraag aan de klas bij welke leerling dit zou kunnen horen?
 - o Laat een van de leerlingen een kaartje voorlezen en aan een medeleerling geven waar de kwaliteit bij hoort (volgens de 'oplezer' of na overleg met de klas).
 - o Vraag in beide gevallen door, waar aan je kunt merken dat de leerling deze kwaliteit bezit. Aan welk gedrag/ in welke situaties merk je dat?
- Vraag alle leerlingen een kwaliteit van zichzelf te bedenken (op te schrijven) met daarbij hoe we dat kunnen merken, waaraan kunnen we het zien? Concrete situatie waarin het voorkwam.
- Vraag aan leerlingen om voor hun buurman/ buurvrouw een kwaliteit te bedenken met daarbij hoe we dat kunnen merken, waaraan kunnen we het zien? Concrete situatie waarin het voorkwam.

NB Doe eventueel ook het kwaliteitspel in groepjes van 5 kinderen (vergelijkbaar met opdracht ouderkamer).

Instructie leerlingen thuisopdracht

- We weten met elkaar al veel over kwaliteiten, wat het zijn, welke er zijn en hoe je ze kunt zien.
- Niet alleen op school zien we je kwaliteiten, maar ook thuis en buiten. Met een opdracht voor thuis ga je samen met je ouders kijken naar de kwaliteiten die je hebt.
- Jij gaat hierover een opdracht maken en vraagt je ouders of een andere volwassene om met je mee te doen. Sommige vragen in de opdracht zijn voor de ouder.
- Je krijgt een opdrachtblad met voor- en achterkant en een blad met kwaliteiten.
- Spreek samen met je ouder af wanneer je de opdracht op een rustig moment samen kunt doen.
- Jij legt de opdracht uit aan je ouder.
- De opdracht is niet voor een cijfer, maar bedoeld om nog meer te weten te komen over je kwaliteiten.
- Als de opdracht klaar is moet je ouder nog een paar vragen invullen en ondertekenen.
- Je levert de opdracht in op school en dan bespreken we deze in het volgende voortgangsgesprek.
- Check of iedereen een volwassene heeft om de opdracht mee te doen (geef evt. suggestie wie).

Suggesties voor in de ouderkamer

Inleiding

Geef aan dat de leerlingen een thuisopdracht mee krijgen over kwaliteiten die zij samen met de ouders gaan maken. Het is de bedoeling dat de leerling meer inzicht krijgt in zijn/haar kwaliteiten. Daarom doet de leerling zelf de opdracht en doet de ouder mee.

Bespreek interactief met de ouders

- Wat zijn kwaliteiten?
- Vraag en geef voorbeelden van kwaliteiten.
- Waarom is het voor de kinderen belangrijk om te weten wat hun kwaliteiten zijn?

Kern

Oefen met kwaliteiten in spelvorm, bijvoorbeeld:

- Ouders werken in tweetallen of groepjes van 4.
 - o Iedereen kan Nederlands lezen - Leg kaartjes met diverse kwaliteiten op tafel. Om de beurt kiest iemand een kaartje met een kwaliteit voor iemand anders.
 - o Niet iedereen kan Nederlands lezen: Leg een stapeltje kaartjes met kwaliteiten omgekeerd op tafel. Een van de groepsleden leest het voor en
 - de groep bespreekt bij wie het past en waarom en diegene krijgt het kaartje (als het bij niemand past gaat het op een reststapel).
 - idem iedereen mag aangeven of het bij hem/haar past en waarom.

Werk plenair (handig als weinig deelnemers Nederlands kunnen lezen).

Bedenk met elkaar een aantal kwaliteiten en verken steeds bij wie het kan horen en waarom.

Lees als begeleider kaartjes voor – check of iedereen snapt wat er mee bedoeld wordt.

Slot

- Laat alle ouders een kwaliteit van hun kind bedenken en waaraan hij/zij dat merkt.
- Wissel dat plenair uit.
- Geef nog eens aan wanneer de opdracht mee naar huis komt.
- Waarom is het belangrijk dat de leerling de regie heeft bij de opdracht.

Thuisopdracht 'Beroepen om je heen' voor groep 7

Naam leerling: _____ **Datum:** _____

Instructie voor de leerling

- Met deze opdracht ga je in je omgeving beroepen onderzoeken.
- Dit is belangrijk, want zo ontdek je wat er zoal voor beroepen zijn en welke bij jou passen.
- De opdracht maak je in overleg met je ouder(s) of een andere volwassene die jou goed kent.
- De opdracht wordt ook besproken in het volgende voortgangsgesprek op school.

Jij hebt de leiding bij deze opdracht en je ouders denken met jou mee.

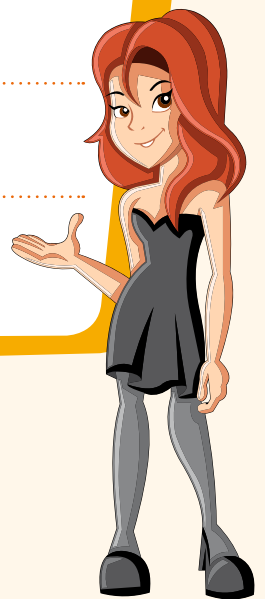
Belangrijk! Lever de opdracht **vóór [datum]** in bij je leerkracht met een handtekening van je ouder.

Opdracht 1:

Bespreek samen met je ouder:

- Welke 3 familieleden, vrienden, buren of andere bekenden je zou kunnen interviewen over hun beroep. Zorg hierbij dat het echt 3 verschillende beroepen zijn.
- Hoe je hen het beste kunt vragen of je hen mag interviewen.

Wie	Welk beroep	Hoe ga ik vragen of ik hem/haar mag interviewen
1.		
2.		
3.		

Opdracht 2: Interviewvragen

Lees de vragen op het interviewblad (Blad 3).
Bedenk zelf nog een vraag en schrijf deze op de lege plek.

Opdracht 3: Interviewen

Stel de vragen aan minimaal 2 en bij voorkeur 3 personen en vul de antwoorden in op het interviewblad (Blad 3).

Opdracht 4: Wat vind ik van de beroepen van de mensen die ik interviewde

Bespreek met je ouders en vul in:

Het beroep dat mij leuk lijkt / waar ik kwaliteiten voor heb is:

Omdat:

Het beroep dat niet bij mij past is:

Omdat:

Vragen aan de ouder (of andere volwassene die meegedaan heeft met deze opdracht).

Wat vond u van deze opdracht? *Omcirkel steeds het antwoord.*

JA / NEE 1. Ik vond de opdracht leuk om te doen.

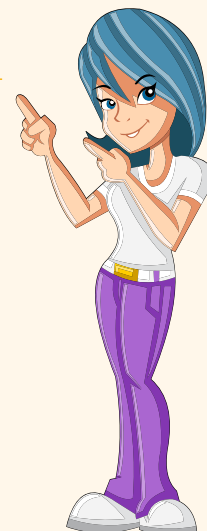
JA / NEE 2. Mijn kind vond de opdracht leuk om te doen.

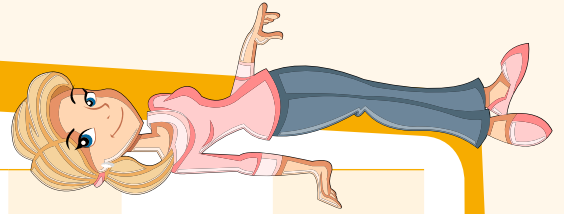
JA / NEE 3. Door deze opdracht heb ik meer met mijn kind gepraat over welke beroepen bij hem/haar passen.

Toelichting: _____

Ik ben de vader, moeder, oudere broer of zus, of (vul zelf in) _____ van deze leerling.

Handtekening _____

3:

2:

Beroepen 1:

Vragen

Welke activiteiten doet u op een dag?

Waar doet u dat?

Wat heeft u dan aan?

Waar moet je goed in zijn om dit beroep te kunnen?

Wat vindt u het leukste aan uw werk?

Wat vindt u het minst leuke aan uw werk?

Welke opleiding heb je nodig voor dit beroep?

Mijn eigen extra vraag is:

Zou dit beroep misschien bij mij passen en waarom?

Thuisopdracht 'Op zoek naar een school die past' voor groep 8

Naam leerling: _____ **Datum:** _____

Instructie voor de leerling

- Met deze 4 opdrachten denk je na over wat jij belangrijk vindt bij het kiezen van een school.
- Dit is belangrijk, want je gaat straks vier tot zes jaar naar die school toe.
- De opdrachten maak je samen met je ouders of een andere volwassene die jou goed kent.
- De opdrachten worden besproken in het adviesgesprek met je ouders en leerkracht.

Jij hebt de leiding bij deze opdrachten en je ouders denken met jou mee.

Belangrijk! Lever de opdrachten vóór _____ in bij je leerkracht met een handtekening van je ouder.

Opdracht 1: schoolniveaus

Er zijn wel zes verschillende schoolniveaus op de middelbare school. Het ene niveau is meer gericht op doen en het andere meer op denken. Hieronder staan de zes niveaus. Aan het eind van groep 7 of begin van groep 8 heeft de leerkracht een voorlopig schooladvies over het niveau gegeven.

Bespreek en doe samen met je ouder:

- Welk voorlopig schooladvies heb jij gekregen?
- Zet daarbij een kruisje

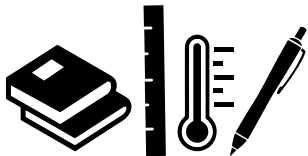
Praktijkonderwijs
Gericht op praktijk & werk met extra ondersteuning.

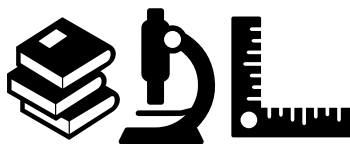
MBO basis-beroeps-gerichte leerweg
Gericht op praktijk & werk.

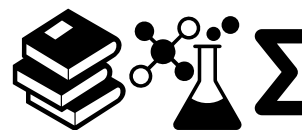
VMBO gemengde & theoretische leerweg
Gericht op theorie (met een klein beetje praktijk).

HAVO
Gericht op theorie die verbonden is aan de praktijk.

VWO Atheneum
Gericht op theorie en onderzoek.

VWO Gymnasium
Gericht op theorie en onderzoek met Grieks & Latijn.

Opdracht 2: opleidingsrichtingen

Op je volgende school moet je een keuze gaan maken in welke richting je straks verder wil leren. Niet op alle scholen kun je voor dezelfde richtingen kiezen. Hieronder staan er een aantal genoemd.

Besprek en doe samen met je ouder:

- Welke richting past het beste bij jou?
- Zet daarbij een kruisje (je mag meerdere kruisjes zetten).
- Beantwoord de vraag die eronder staat

**Zorg/ Welzijn/
Gezondheid**
(incl. horeca
bakkerij en
recreatie)

Techniek
(incl. bouwen,
media, ict, haven
& transport)

**Economie/
Cultuur/
Maatschappij**
(incl. onder-
nemen & dienst-
verlening)

**Land-
bouw/
Natuur**

**Ik weet
het nog
niet**

Ik denk dat deze richting(en) goed bij mij passen omdat:

Opdracht 3: schoolkenmerken

Elke school is anders. Op sommige scholen zijn theater of sportklassen, extra huiswerkbegeleiding en zo verder. Hieronder en op het volgende blad staan een aantal keuzes die in Rotterdam aangeboden worden.

Bespreek en doe samen met je ouder:

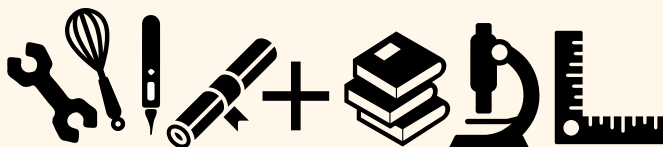
- Wat vind jij belangrijk dat je volgende school heeft?
- Zet daarbij een kruisje (je mag meerdere kruisjes zetten).

Onderwijs organisatie

Kleine of grote school

1 of meerdere onderwijsniveaus (bijvoorbeeld vmbo + havo + vwo)

Mogelijk om verschillende vakken op verschillende niveaus te volgen

Levensbeschouwelijke of onderwijskundige visie

De religieuze stroming (bijvoorbeeld openbaar, katholiek, protestants, islamitisch)

De onderwijsmethode (bijvoorbeeld dalton, vrije school of montessori)

*Dalton, Vrije School
Montessori*

Het profiel van de school (bijvoorbeeld Havenhavo, Grafisch lyceum, Horeca vakschool, groene vmbo)

Extra aandacht voor talentontwikkeling

Talen (bijvoorbeeld Engels of Chinees)

Theater of kunst

Sport

Techniek/ICT/vakmanschap

Speciale aandacht voor...

Gezondheid

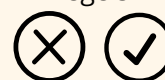
Veiligheid

Thuis geen huiswerk

Duidelijke structuur & regels

Iets anders:

Je kijkt naar het schoolniveau, de opleidingsrichting en de kenmerken van de school om te zien of de school bij je past.

Daarnaast is het heel belangrijk dat jij je er thuis voelt!

Om dat te weten moet je de school bezoeken.

Opdracht 4: scholen kiezen

Doe en bespreek samen met je ouder:

- Ga naar de site: www.schoolkeuzerotterdam.nl/vo.
- Kijk naar de punten die jullie hebben aangekruist bij de vorige opdrachten.
- Klik links in het roze vakje op de zin: 'Klik hier om uitgebreid te zoeken.'
- Je kunt dan invullen wat je belangrijk vindt bij je volgende school. Druk daarna op 'TOON SCHOLEN'. Nu zie je rechts scholen die voldoen aan jouw wensen.
- Kies 2 scholen die je zou willen bezoeken. Schrijf de namen van de scholen en de datum van de open dag van de school hieronder op.
- Schrijf bij elke school op waar jij tijdens een open dag op zou letten om na te gaan of de school het heeft.
- Schrijf bij elke school 1 of meerdere punten op die je tijdens een open dag te weten zou willen komen.

Naam school 1:

Datum open dag:

Waar ga je bij deze school op letten?:

Wat zou je nog meer van deze school willen weten?:

Naam school 2:

Datum open dag:

Waar ga je bij deze school op letten?:

Wat zou je nog meer van deze school willen weten?:

Vragen aan de ouder (of andere volwassene die meegedaan heeft met deze opdracht)

Wat vond u van deze opdrachten? *Omcirkel steeds het antwoord.*

JA / NEE 1. Ik vond de opdrachten leuk om te doen.

JA / NEE 2. Mijn kind vond de opdrachten leuk om te doen.

JA / NEE 3. Door deze opdrachten heb ik meer met mijn kind gepraat over wat belangrijk is bij de keuze voor zijn/haar volgende school.

Toelichting: _____

Handtekening _____

Ik ben de vader, moeder, oudere broer of zus, of *(vul zelf in)* _____ van deze leerling

Bijlage schoolkenmerken

**Zorg/ Welzijn/
Gezondheid**
(incl. horeca bakkerij
en recreatie)

Techniek
(incl. bouwen,
media, ict, haven
& transport)

**Economie/Cultuur/
Maatschappij**
(incl. ondernemen &
dienstverlening)

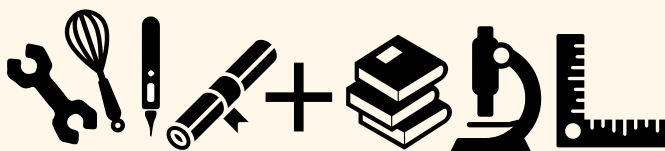
**Landbouw/
Natuur**

Onderwijs organisatie

Kleine of grote
school

1 of meerdere onderwijsniveaus
(bijvoorbeeld vmbo + havo + vwo)

Mogelijk om
verschillende
vakken op
verschillende
niveaus te
volgen

Levensbeschouwelijke of onderwijskundige visie

De religieuze stroming
(bijvoorbeeld openbaar,
katholiek, protestants,
islamitisch)

De onderwijsmethode
(bijvoorbeeld dalton,
vrije school of
montessori)

Het profiel van de school
(bijvoorbeeld Havenhavo,
Grafisch lyceum, Horeca
vakschool, groene vmbo)

*Dalton, Vrije School
Montessori*

Extra aandacht voor talentontwikkeling

Talen
(bijvoorbeeld
Engels of Chinees)

Theater
of kunst

Sport

Techniek/ICT/
vakmanschap

Speciale aandacht voor...

Gezondheid

Veiligheid

Thuis geen
huiswerk

Duidelijke
structuur & regels

Iets
anders:

Loopbaangerichte voortgangsgesprekken

Kennismaken in groep 6	57
Een voortgangsgesprek in groep 7	58
Zelfportret groep 7	60
Het adviesgesprek in groep 8	64

Kennismaken in groep 6

Vorbereiden

- De leerkracht zorgt dat hij/zij iets positiefs kan zeggen over leerlingen, gebaseerd op de eerste periode in deze klas. Raadpleeg waar mogelijk informatie die bekend is uit de eerdere klassen.
- De leerling neemt (waar dat van toepassing is) het gemaakte zelfportret in het jaar daarvoor mee en bereidt zich voor om hier iets over te vertellen.

Gespreksleidraad

Inleiding

Welkom en waarom dit gesprek (kennismaken met ouders, hoe is de leerling geland in deze klas, afspreken waaraan en hoe we samen gaan werken om de ontwikkeling van de leerling te ondersteunen, informatie geven over het schooljaar). Vraag aan ouder en leerling: zijn er speciale onderwerpen waar we het over moeten hebben?

Kern

leerling	ouder
<i>Geland in de klas (evt. m.b.v. zelfportret)</i> Hoe gaat het met je in de klas (sociaal, kennis, zelfstandigheid etc.)? Hoe ging het in je vorige jaar? Wat heb je nodig om er een goed schooljaar van te maken? (Met leerlingen nieuw op school uitgebreider bespreken.)	Wat merkt u daar thuis van? Gaat het goed met uw kind in deze klas/ hier op school? Is er iets nodig?
<i>Waaraan ga je werken (evt. m.b.v. zelfportret)</i> Waar ben je trots op? Waar ben je goed in? Waar wil je nog beter in worden of waaraan wil je dit jaar extra aan gaan werken? Hoe kunnen we (ik/je ouders) jou daarbij helpen?	Waar bent u trots op bij uw kind? Wat vindt u van deze plannen? Welke hulp kunt u daarbij bieden?
<i>Hoe gaan we samenwerken</i> Wat verwacht je van mij als leerkracht? Zijn er dingen die ik moet weten om jou goed te kunnen begeleiden?	Wat verwacht u van mij als leerkracht? Zijn er dingen die ik van u moet weten of die u van mij moet weten?
<i>Bijzondere activiteiten dit schooljaar</i> Je gaat dit jaar onderzoeken waar je goed in bent / wilt worden en waar je interesses liggen. We doen activiteiten een Taaltrip naar de haven, een techniekproject en een museumbezoek. Hoe vind jij dat?	Hoe kijkt u hier tegen aan? Zijn er andere dingen die u wilt weten van het programma de school?

Afronding

Samenvatten gesprek en afspraken die gemaakt zijn. Zijn er nog andere punten? Is er iets dat ik moet weten over de leerling of het gezin? We hebben in elk geval contact in de voortgangsgesprekken in november, maart en begin juli. In mei hebben we een ouder-kindbijeenkomst met de hele klas. Hoe houden we daar tussendoor contact?

Vastleggen

De leerkracht legt de gemaakte afspraken vast.

Een voortgangsgesprek in groep 7

Vorbereiden

- De leerling maakt samen met ouder thuisopdracht “beroepen in de omgeving”. De leerling bereidt zich voor om tijdens het voortgangsgesprek iets te vertellen over de voortgang en de thuisopdracht.
- De leerkracht zorgt dat hij/zij over iedere leerling iets positiefs kan vertellen over de afgelopen periode (anders dan schoolresultaten) waar de leerling en ouders trots op kunnen zijn.

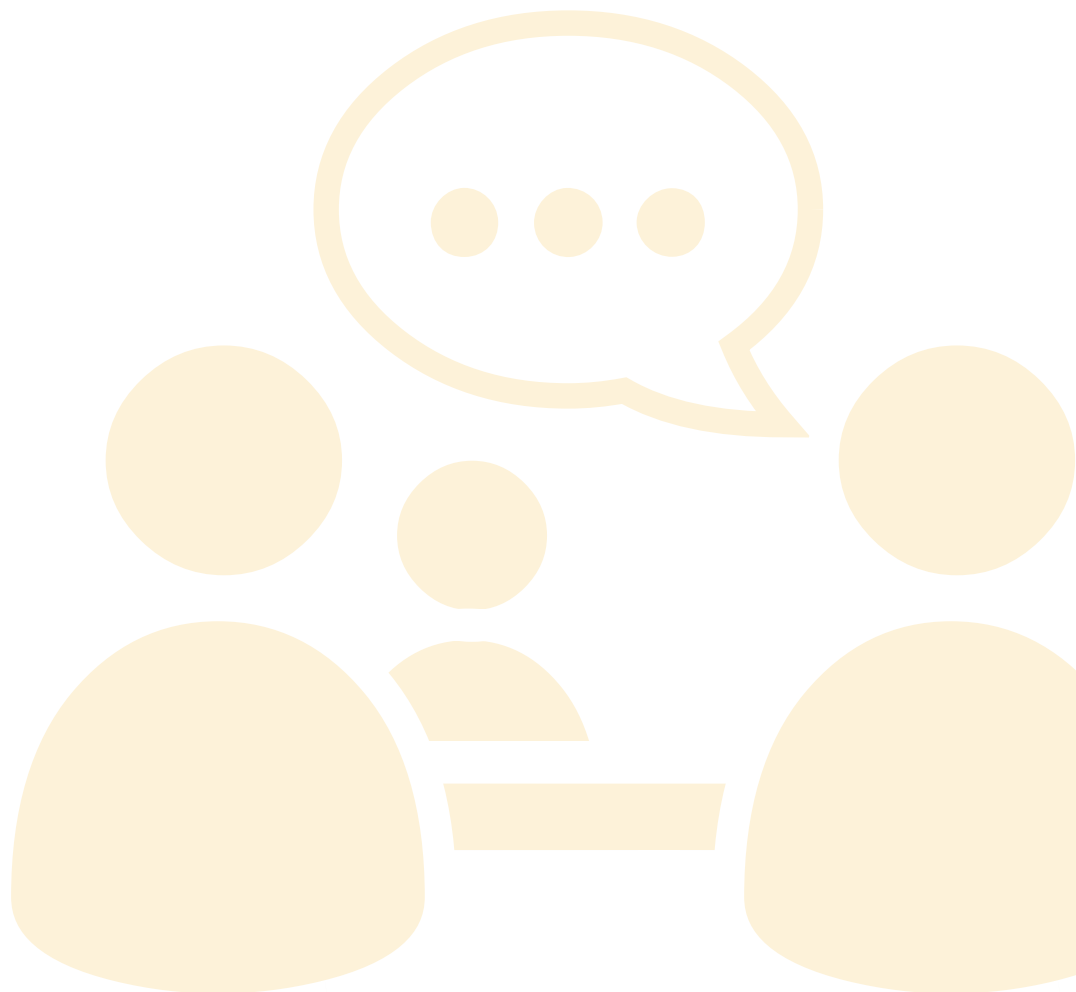
Gespreksleidraad

Leerkracht	Leerling	Ouder
Inleiding		
Welkom en doel gesprek. <i>Bespreken ontwikkeling en voortgang leerling thuis en op school. Afspreken vervolgstappen leerling en steun van school en ouders daarbij.</i>	Nog andere bespreekpunten?	Nog andere bespreekpunten?
Kern		
Voortgang leerling		
Geef de leerling het woord en help hem/haar goed te presenteren over: 1. Talentontwikkeling 2. Schoolresultaten 3. Thuisopdracht. Geef na afloop de ouder het woord en koppel terug vanuit eerder gemaakte afspraken. Dit kan per onderdeel van de presentatie of na de totale presentatie.	<i>Leerling presenteert:</i> Wat heb ik de afgelopen periode geleerd in activiteiten thuis/op en buiten school? Wat zegt dat over mijn interesses en kwaliteiten? Waar ben ik trots op? Waarin wil ik me verder ontwikkelen? Hoe sta ik er voor met de schoolvakken? Wat kan je goed? Wat wil ik beter leren? Wat ben ik in de thuisopdracht te weten gekomen over verschillende beroepen en wat past wel en niet bij jouw interesse en kwaliteiten? Welke vervolgstappen wil je zetten om meer te weten te komen?	<i>Herkent u dit ?</i> Wat merkt u thuis van deze interesses en kwaliteiten van uw kind? Waar bent u trots op bij uw kind? Hoe kijkt u aan tegen deze prestaties? Welke ondersteuning kunt u bieden? Wat is uw indruk van beroepen die bij de kwaliteiten en belangstelling van uw kind zouden passen?

Afspraken en ieders rol daarin		
Vat vervolgstappen die leerling wil zetten samen mbt talentontwikkeling, schoolresultaten en oriëntatie op beroepen. Wat gaat de leerling zelf doen. Hoe kan ik jou helpen?	<p>Waarom ga je werken de komende periode?</p> <p>Wie kunnen je daar bij helpen?</p> <p>Akkoord met afspraken?</p>	<p>Hoe denkt u over dat voor-nemen?</p> <p>Welke hulp kunt u daarbij bieden?</p> <p>Akkoord met afspraken?</p>
Afronding		
<p>Hoe houden we contact? Het eerstvolgende voortgangsgesprek is in juni.</p>	Nog andere zaken bespreken?	Nog andere zaken bespreken?

Vastleggen

De leerkracht legt de gemaakte afspraken vast.

Zelfportret groep 7

Dit ben ik, eind groep 7

Naam: _____

Leeftijd: _____ jaar

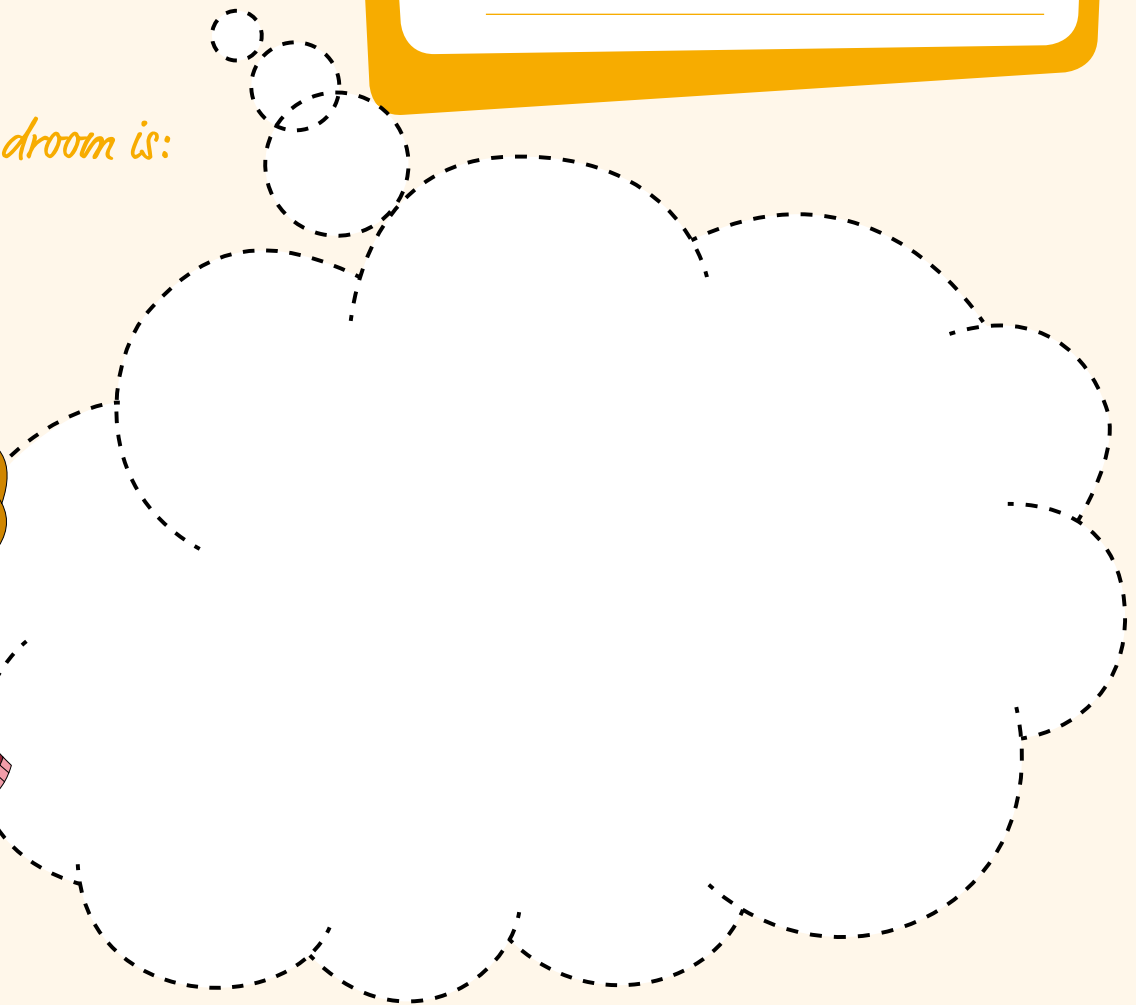
Mijn verjaardag is op: _____

Thuis woon ik met: _____

Mijn vrienden zijn: _____

Thuis ben ik graag bezig met: _____

Mijn droom is:

Kwaliteiten en interesses

Kleur de vakjes in tot en met het vakje dat voor jou klopt:

Voor welke activiteit kunnen ze jou 's nachts wakker maken?

Vul in:

Ervaringen - vul in:

- ☺ Welke activiteit op school dit jaar vond jij super leuk? _____
- ☺ Welke activiteit thuis dit jaar vond jij super leuk? _____
- ☹ Welke activiteit op school dit jaar vond jij super stom? _____
- ☹ Welke activiteit thuis dit jaar vond jij super stom? _____

Mijn beste vakken op school zijn:

1 _____

2 _____

3 _____

Als ik terug kijk naar afgelopen jaar:

Ben ik trots op mezelf doordat: _____

Zijn ze thuis trots op mij over: _____

Is de leerkracht trots op mij doordat: _____

Richting geven

Vul op de leerroutekaart hieronder in wat je denkt dat jouw leerroute zal zijn. Baseer je op jouw interesses, kwaliteiten en het voorlopige schooladvies. Kijk op de website voor een grotere kaart <http://www.rotterdamseleerroutekaart.nl/files/RdamLeerroutekaart-HighRes.pdf>.

Geef antwoord op de volgende vragen:

Volgend jaar zou ik op school graag (nog) beter willen worden in of meer willen doen aan:

Volgend jaar zou ik thuis graag (nog) beter willen worden in of meer willen doen aan:

Om dat te kunnen heb ik het nodig dat:

Vul in wie je daarbij kan helpen en met wat:

Mijn (volgende) juf/meester kan mij helpen door _____

Mijn _____ kan mij helpen door _____

Mijn _____ kan mij helpen door _____

En wat je ook nog over mij moet weten is:

Het adviesgesprek in groep 8

Voorbereiden

- De leerkracht heeft het schooladvies voorbereid en gecheckt bij collega's in de school.
- Ouders en leerlingen hebben zich georiënteerd op een aantal scholen in het vo.

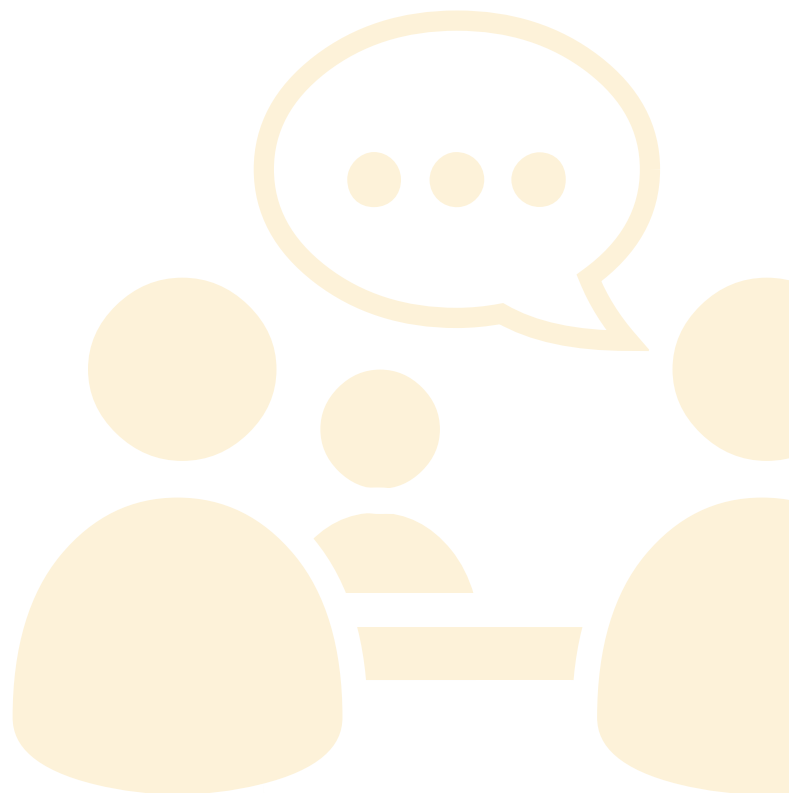
Gespreksleidraad

Leerkracht	Leerling	Ouder
Inleiding		
Welkom en doel gesprek. <i>Bespreken van het schooladvies en oriëntatie op schoolkeuze.</i>	Nog andere bespreekpunten?	Nog andere bespreekpunten?
Kern		
Schooladvies		
<i>Schooladvies</i> Blik terug op eerdere gesprekken over advies en voorlopig advies en onderbouwing daarvan. Geef het definitieve advies, met positieve onderbouwing van cognitieve en niet-cognitieve factoren. Licht verdere procedure advies en overdracht naar vo toe, ook als ouders het niet eens zijn of als eindtoets aanleiding geeft tot heroverwegen. Leg uit hoe e.e.a. met vo wordt gecommuniceerd.	Hoe kijk jij aan tegen dit advies?	<i>Herkent u dit advies?</i> Is procedure duidelijk en kan u zich hier in vinden? Zo ja, ondertekenen. Zo nee, vervolgspraak maken.
Schoolkeuze		
<i>Oriëntatie op schoolkeuze</i> Wat betekent dit advies en voor (verdere) oriëntatie en keuze vo-school? Passend bij cognitieve en niet-cognitieve kenmerken en schoolloopbaanontwikkeling? Kan ik jullie hier bij helpen?	Heb je al scholen op het oog? Hoe ga je je verder oriënteren? Wat is belangrijk voor jou om rekening mee te houden? Wie kan je daarbij helpen?	Heeft u al scholen op het oog? Hoe passen die bij wat uw kind nodig heeft om zich goed te kunnen ontwikkelen? Hoe gaat u zich verder oriënteren? Welke open dagen gaat u bezoeken? Kan ik u helpen?
Welke andere vervolgstappen ga je zetten om succesvol te zijn in het vo? Hoe kan ik jou helpen?	Waaraan ga je werken de komende periode? Wie kunnen je daarbij helpen?	Hoe denkt u over dat voornemen? Welke hulp kunt u daarbij bieden?

Afronding		
Samenvatten gesprek en afspraken die gemaakt zijn.	Hoe heb je het gesprek ervaren? Nog andere zaken bespreken? Akkoord met afspraken?	Hoe heeft u het gesprek ervaren? Nog andere zaken bespreken? Akkoord met afspraken?
Hoe houden we contact? Het eerstvolgende voortgangsgesprek is in juni.		

Vastleggen

De leerkracht legt de gemaakte afspraken vast en draagt zorg voor de formele documenten.

Draaiboek interactieve ouder-kindbijeenkomst

Een bijeenkomst over loopbaanleren en rol van de ouders in groep 6	67
Een presentatie met quiz over de mini-stage in groep 7	69
Een ouder-kindbijeenkomst over het VO voor groep 7 en 8	72

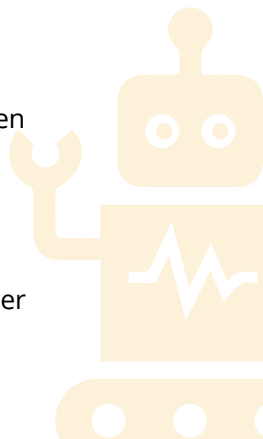

Een bijeenkomst over loopbaanleren en rol van de ouders in groep 6

Kinderen en ouders doorlopen samen een programma waarmee het belang en de principes van het loopbaanleren wordt overgedragen. In groep zes richt zich dat vooral op het eerste aspect van loopbaanleren: de talentontwikkeling. Dit biedt ouders handvatten om thuis met hun kind aan het verkennen en versterken van (het bewustzijn van) interesses en kwaliteiten te werken en voor de samenwerking met school op dit punt.

Programma

- Welkom door de leerkracht.
- Leerlingen hebben een mindmap/collage gemaakt (met hun naam op de achterkant hiervan). Deze hangen in het klaslokaal. De ouders zoeken de mindmap/collage van hun eigen kind op. Kinderen mogen na enkele minuten ouders gaan helpen die het niet kunnen vinden [bijv. door tegen hun ouders te zeggen of zij 'warm' of 'koud' zijn].
- De leerkracht geeft uitleg over het doel en werkwijze van de bijeenkomst en licht kort het loopbaanleren toe, dat het hiervoor belangrijk is dat leerlingen zichzelf, hun kwaliteiten en interesses beter leren kennen. Geef ook aan wat de school doet aan (lob) activiteiten om kinderen ervaringen te bieden om zo hun kwaliteiten en interesses te leren kennen.
- Ouder-kind koppels bedenken samen, op basis van de collage/mindmap van de leerlingen, welke interesses de kinderen hebben en welke kwaliteiten er nodig zijn voor bepaalde activiteiten die ze al hebben of zouden kunnen ontwikkelen. Ouders benoemen hierbij waar de kinderen goed in zijn of waar zij van zien dat ze blij van worden en de leerling schrijft dit op bij de activiteiten op de collage.
- De leerkracht bespreekt de activiteit kort na en vertelt dat kinderen hun kwaliteiten en interesses leren kennen als volwassenen benoemen waar kinderen goed in zijn, of blij van worden, als ze dit aan het kind zien. Als het goed is hebben de ouders zojuist ervaren dat zij iets toe kunnen voegen aan het leren van het kind door samen met hen te praten over de activiteiten die het kind leuk vindt, goed kan, wil leren. Daarnaast kunnen ouders het loopbaanleren van kinderen stimuleren als ze samen activiteiten ondernemen waardoor leerlingen hun interesses, kwaliteiten en ook beroepen en werkomgevingen leren kennen.
- Ouders en leerlingen leggen in groepjes kaartjes met activiteiten (zie voorbeeld op p. 68) op volgorde. Als eerste ligt de activiteit waardoor kinderen het meest leren over zichzelf en de wereld van werk en beroep; als laatste diegene waarbij het hier minst over geleerd wordt.
- De leerkracht bespreekt de activiteit na door te vragen hoe deze activiteiten hun kind kunnen helpen bij het ontdekken van interesses en kwaliteiten en vraagt aan de ouder-kind koppels: welke activiteit gaan jullie de komende weken samen doen? Laat hen eventueel een van de activiteiten kaartjes meenemen.
- De leerkracht vat ter afronding samen wat er tijdens de bijeenkomst aan bod is gekomen en koppelt terug naar het hoofdoel: het belang dat kinderen vanuit ervaringen hun kwaliteiten en interesses leren kennen. Als school bieden we dergelijke ervaringen/activiteiten aan. Ouders kunnen thuis bijdragen door zelf ook activiteiten met de kinderen te ondernemen goed op te letten wat hun kind goed kan en leuk vindt en dit te benoemen of complimenten over te geven. In de voortgangsgesprekken zullen we hier regelmatig over praten met elkaar en zo samenwerken aan het loopbaanleren van de kinderen.

Vorbereiding

- Leerlingen maken een mindmap of collage met zichzelf in het midden, waaromheen ze allemaal activiteiten werkzaamheden / die ze graag doen / waar ze goed in zijn - opschrijven / tekenen / plaatjes uit tijdschriften plakken (hun naam zetten zij op de achterkant).
- Beschrijf de opdracht die de ouders samen met hun kind gaan doen met de mindmap.
- Leerlingen maken zelf een uitnodiging voor hun ouders. De leerkracht ziet er op toe dat er voor elke leerling iemand komt, ook als ouders verhinderd zijn.

Nabespreking in de klas

- Bespreek de bijeenkomst na in de klas. Hebben ze er thuis nog over gepraat? Wat vonden ze ervan om de activiteiten samen met hun ouders te doen?
- Vraag kinderen de activiteit die ze met hun ouders hebben bedacht om samen te doen te noteren in hun portfolio.
- Refereer in het volgende voortgangsgesprek met ouders nog een keer aan deze ouder-kindbijeenkomst.

Tip: Bereid je verhaal voor ouders goed voor. Wat verstaat de school onder loopbaanleren? Hoe kun je dat eenvoudig en kort aan ouders uitleggen? (Gebruik hierbij voor jezelf eventueel info pagina 11 t/m 15 uit deze handreiking.) Wat zijn de ideeën rondom het samenwerken met ouders op dit punt? Wat kun je daarover vertellen aan ouders over de toekomstige activiteiten op dit punt? Wat verwacht je daarbij van de ouders (in samenwerking met school en thuis)?

Tip: Het is raadzaam om het programma per klas aan te bieden en niet plenair voor alle (parallel)klassen. Zo is het makkelijker om tot interactie met de groep te komen omdat ouders elkaar en de leerkracht al kennen en leerlingen in hun vertrouwde groep zitten.

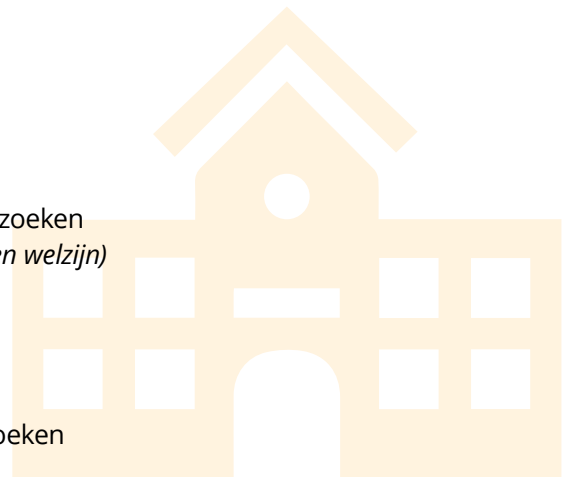
Tip: Observeer de interactie tussen ouders en kinderen tijdens het maken van de opdracht. Bied waar nodig ondersteuning om met elkaar tot spel of in gesprek te komen.

Benodigdheden

- Apparatuur (computer/beamer/digibord)
- Mindmaps van de kinderen
- Opdracht voor de ouder-kindactiviteit met de mindmap.
- Voor elke groepje ouders en leerlingen kaartjes met activiteiten of een lijst met de activiteiten op het digibord

Activiteiten

- Samen museum bezoeken
- Samen naar de kinderboerderij of dierentuin
- Samen wandelen, fietsen of sporten
- Samen boodschappen doen of naar de markt gaan
- Samen een familiefeest voorbereiden
- Samen een open dag van bedrijven en instellingen bezoeken (*bijv. tijdens de dag van de bouw of in de week van zorg en welzijn*)
- Samen naar de Wereld Havendagen
- Samen koken
- Samen naar het strand of het park
- Samen de bibliotheek
- Samen een natuurgebied (en bezoekerscentrum) bezoeken
- Samen op ziekenbezoek gaan
- Samen naar een voorstelling of wedstrijd van het kind
- Samen een evenement bezoeken (Marathon Rotterdam, Zomercarnaval, ...)

Een presentatie met quiz over de mini-stage in groep 7*

Kinderen laten hun ouders zien wat ze meegemaakt hebben op hun mini-stage en vertellen wat ze ervan geleerd hebben. Zo reflecteren de leerlingen op de ervaring en worden de ouders betrokken bij hoe hun kind een eerste start maakt met het ontwikkelen van een werkbeeld en een zelfbeeld ten aanzien van dat werk.

Programma

- Welkom door de leerkracht, uitleg over loopbaanleren, en over het doel en werkwijze van de bijeenkomst.
- Leerlingen gaan bij hun eigen tentoonstelling/poster staan. Ouders lopen langs de tafels en kunnen er vragen over stellen.
- De ouders komen plenair bijeen, krijgen elk een rood en een groen kaartje en staan op van hun stoel.
- Als een quizvraag wordt gesteld, steken ouders een rood of groen kaartje op voor het antwoord van hun keuze. Als ze het antwoord goed hebben, blijven ze staan, als ze het fout hebben, gaan ze zitten en doen ze niet meer mee. De ouders die het langst blijven staan, hebben gewonnen.
- Rond af met de prijsuitreiking en vraag ouders om een reactie op de bijeenkomst.
- Vraag ouders om hun eigen kind een compliment te geven voor zijn/haar rol in de bijeenkomst. Ouders kunnen de complimentenwijzer gebruiken ter inspiratie.

Vorbereiding

- Leerlingen zijn in groepjes op mini-stage geweest (of hebben op een andere manier de wereld van werk verkend) en hebben daar foto's gemaakt en/of (beeld)materiaal verzameld.
- De groepjes leerlingen maken een tentoonstelling over het bedrijf/de organisatie waar ze zijn geweest en de beroepen die ze daar gezien hebben.
- Onderdeel van de tentoonstelling is een poster/mindmap die elke leerling individueel maakt. Daarop staat hun naam en wat ze wel/niet leuk vonden aan de mini-stage, welke beroepen ze wel/niet interessant vonden en wat ze hebben ontdekt over wat voor soort werk wel/niet bij hen past.
- De groepjes maken daarnaast enkele quizvragen over hun mini-stage. Ze kiezen een paar afbeeldingen en bedenken bij elk een vraag of stelling waar twee antwoorden op mogelijk zijn (waar of niet waar, eens of niet eens, etc). Alle vragen worden samen in een PowerPoint gezet, de antwoorden krijgen elk een kleur: rood of groen. Zorg dat er in totaal 15 à 20 vragen zijn.
- Leerlingen bedenken de prijs voor de ouders die de quiz winnen.
- Leerlingen maken zelf een uitnodiging voor hun ouders. De leerkracht ziet er op toe dat er voor elke leerling iemand komt, ook als ouders verhinderd zijn.

* Dit draaiboek is geïnspireerd op een onderdeel van 'Mijn toekomst', een werkboek en handleiding ontwikkeld door Stichting Lezen & Schrijven en JINC om (laaggeletterde) ouders te betrekken bij de mini-stages van hun kinderen.

Nabespreking in de klas

- Bespreek de bijeenkomst na in de klas. Wat hebben ze geleerd van de mini-stage en de ouderbijeenkomst? Hebben ze er thuis nog over gepraat? Wat vonden ze van het compliment dat ze kregen?
- Vraag kinderen het compliment dat ze hebben gekregen te noteren in hun portfolio. Daar kunnen ze ook foto's, de mindmap en/of verslagen in opnemen.
- Refereer in het volgende voortgangsgesprek met ouders nog een keer aan de mini-stage en de bijeenkomst om de verbinding te leggen met de andere activiteiten rondom loopbaanleren.

Tip: Vraag van tevoren toestemming om foto's te maken (niet alle bedrijven staan dat toe) of vraag hen om beeldmateriaal aan te leveren.

Tip: Bereid je introductie voor ouders goed voor. Wat is het nut van de mini-stage? Hoe reageer je als ouders aangeven dat hun kind nog veel te jong is om een keuze te maken voor een beroep of een sector? Wat verwacht je van de ouders (op deze bijeenkomst en thuis)?

Benodigheden

- Apparatuur (computer/beamer/digibord)
- Tentoonstellingsruimte (tafels, muurruimte) voor het materiaal en de persoonlijke reflecties die de leerlingen hebben gemaakt.
- Voor elke ouder een rood en een groen kaartje voor de quiz.
- Een prijs voor de winnaar(s) van de quiz
- Een complimentenwijzer (om uit te delen of te tonen op het digibord)

Complimentenwijzer voor ouders

Ik vind jou heel DUIDELIJK	Ik vind jou heel ENTHOUSIAST	Ik vind jou heel VRIENDELIJK
Ik vind jou heel	Ik vind jou een DOORZETTER	Ik vind jou heel CREATIEF
Ik vind jou heel PRECIES	Ik vind jou heel GRAPPIG	Ik vind jou heel RUSTIG
Ik vind jou heel ZORGVULDIG	Ik vind jou heel ZELF- VERZEKERD	Ik vind jou heel EERLIJK
Ik vind jou heel OVERTUIGEND	Ik vind jou heel BESCHEIDEN	Ik vind jou heel
Ik zie dat je plezier hebt in BOUWEN	Ik zie dat je plezier hebt in TEKENEN	Ik zie dat je plezier hebt in VERTELLEN
Ik zie dat je plezier hebt in UITLEGGEN	Ik zie dat je plezier hebt in	Ik zie dat je plezier hebt in

Een ouder-kindbijeenkomst over het VO voor groep 7 en 8

Ouders en leerlingen krijgen informatie en gaan met de school, met externe organisaties en met elkaar in gesprek over de keuze voor een school in het voortgezet onderwijs. Door de informatie en de uitwisseling met anderen leggen ze de link tussen de loopbaanontwikkeling van hun kind en de keuze voor een VO-school en zijn ze beter toegerust om een geschikte VO-school te zoeken.

Programma

- Welkom door de leerkracht, uitleg over het doel en werkwijze van de bijeenkomst.
- Korte toelichting op de VO-keuze en wat daarbij komt kijken, en over het VO-advies inclusief de totstandkoming ervan. Verwijzen naar de informatiemarkt later in het programma en verwijzen naar de individuele adviesgesprekken.
- Stellingenspel. Leerlingen en ouders stemmen over verschillende stellingen door middel van het opsteken van rode en groene kaartjes of digitaal, bijvoorbeeld met behulp van een Kahoot. Ga na elke stelling kort met de groep in gesprek en nodig ouders en leerlingen uit om hun mening toe te lichten.
- Twee activiteiten die de verschillende klassen/leerjaren om beurten doen:
 - o Leerlingen en ouders maken samen een LOB-opdracht (zie voorbereiding).
 - o Leerlingen en ouders gaan samen naar de informatiemarkt (zie voorbereiding).
- Voordat leerlingen en ouders naar huis gaan, vullen ze een korte vragenlijst in (over wat ze vonden van de informatieavond en de opdracht en welke vragen ze dan hebben etc.) die ze bij de leerkracht inleveren.

Vorbereiding

- De focus is de doorstroom naar het VO. Bepaal daarbinnen een focus per leerjaar, bijvoorbeeld groep 7 kwaliteiten en beroepen in relatie tot de VO-keuze, in groep 8 hoe je een passende VO-school kiest.
- Bereid een aantal stellingen voor (zie de voorbeelden) en stem met elkaar af welk antwoord de school hierop geeft en met welke toelichting.
- Bespreek de stellingen voorafgaand aan de bijeenkomst met de leerlingen in de klas.
- Bedenk over welke onderwerpen je ouders en leerlingen wilt informeren op de informatiemarkt. Voorbeelden zijn de procedure van aanmelding bij VO-scholen (plaatsingswijzer), tips over hoe je een geschikte school vindt, profielen op vmbo b/k, de leerroute (over doorstroom en stapelen), een website met VO-scholen en de open dagen, kansrijke sectoren op de arbeidsmarkt, etc. Zorg dat je mensen inschakelt die hier kennis over hebben.
- Maak een plattegrondje of overzichtslijstje van de informatiemarkt en licht deze klassikaal toe. Laat de leerling en ouders vooraf een checklist invullen van welke stands zij willen bezoeken en welke vragen zij hebben. Vraag de standhouders ouders en kinderen actief uit te nodigen om met hen in gesprek te gaan.
- Bedenk een opdracht die ouders en kinderen samen kunnen doen, afgestemd op de LOB-activiteiten in het betreffende leerjaar, en de focus per leerjaar. Dat kan bijvoorbeeld een kwaliteitenspel zijn, een intertest of een mindmap die ze samen maken over bijvoorbeeld interesses, kwaliteiten, rolmodellen, sectoren, beroepen etc.), of een opdracht over wat ze belangrijk vinden voor een VO-school. Raadpleeg de LOB-lessenserie 'De Rotterdamse Leerroudekaart' voor voorbeelden (<https://onderwijs010.nl/loopbaanleren/middelen>).

- Laat leerlingen een uitnodiging voor hun ouders maken. De leerkracht ziet er op toe dat er voor elke leerling iemand komt, ook als ouders verhinderd zijn.
- Maak een kort vragenlijstje die leerlingen en ouders na afloop in kunnen vullen.

Nabespreking in de klas

- Bespreek de bijeenkomst na in de klas. Hoe hebben ze het ervaren? Hebben ze er thuis nog over gepraat? Gaan ze naar open dagen? Naar welke? En welke vragen hebben ze?
- Vraag de leerlingen om de LOB-opdracht en de informatiemarktopdracht die ze met hun ouders gemaakt hebben, in hun portfolio op te nemen.
- Kom in het volgende voortgangsgesprek met ouders terug op de bijeenkomst en op de vragen die ze aan het eind van de ouder-kindbijeenkomst hebben beantwoord.

Tip: Het is raadzaam om het programma per klas aan te bieden en niet plenair voor alle (parallel)klassen. Zo kan het programma aangepast worden op het leerjaar (7 of 8). Ook is het makkelijker om tot interactie met de groep te komen omdat ouders elkaar en de leerkracht al kennen en leerlingen in hun vertrouwde groep zitten.

Tip: Om de drukte te spreiden is het handig om de activiteiten in een carrousel aan te bieden zodat de ene groep na de introductie en de stellingen eerst naar de informatiemarkt gaat, terwijl de andere groep op dat moment de ouder-kindopdracht doet en pas daarna naar de markt gaat.

Tip: Observeer de interactie tussen ouders en kinderen tijdens het maken van de opdracht. Bied waar nodig ondersteuning om met elkaar in gesprek te komen.

Tip: Mogelijk zijn er ouders die zorgen hebben over het uitstroomniveau van hun kind. Op de informatie-avond is hier echter geen ruimte voor. Maak met deze ouders en leerlingen een aparte afspraak om hierover door te praten.

Benodigheden

Voorbeelden van stellingen/vragen:

1. Kinderen moeten weten wat ze later willen worden (eens/oneens)
2. Wat vind je belangrijker voor de toekomst? (Veel geld verdienen/Werk doen dat je leuk vindt)
3. Wat heb je liever? (Zekerheid van een vaste baan/Je eigen bedrijf beginnen)
4. Havo/vwo is beter dan vmbo (eens/oneens)
5. Techniek is voor jongens, zorg is voor meisjes (eens/oneens)
6. Ouders moeten de VO-school voor hun kind kiezen (eens/oneens)
7. Het is belangrijk dat kinderen naar dezelfde VO-school gaan als hun vrienden/vriendinnen (eens/oneens)
8. Het is belangrijk om een VO-school dichtbij te kiezen (eens/oneens)
9. Het is belangrijk om meerdere open dagen te bezoeken (eens/oneens)
10. Het is belangrijk om te letten of de profielen die de VO-scholen aanbieden in de bovenbouw (techniek, zorg, administratie, groen) passen bij uw kind (eens/oneens)
11. Het is belangrijk om voor een school te kiezen waar uw kind echt zin in heeft (eens/oneens)
12. De leerkracht van groep 8 moet leerlingen en ouders advies geven over een geschikte VO-school (eens/oneens)

Bronnen

- 1 Lusse, M. (2019). School en thuis. Succesfactoren voor het verbinden van twee leefwerelden. Huizen: Uitgeverij Pica.
- 2 Lusse, M., Kuipers, M., Strijk, M., Diender, A., & Hermans, A. (2018). Handreiking Ouders en LOB. Den Haag, ministerie SZW.
- 3 Portfeli, E., Hartung, P., & Vondracek, F. (2008). Children's Vocational Development: A Research Rationale, *The Career Development Quarterly* 57, 25-37.
- 4 Bryant, B., Zvonkovic, A., Reynolds, P. (2006). Parenting in relation to child and adolescent vocational development. *Journal of Vocational Behavior* 69, 149-175.
- 5 Whitepaper Beroepenoriëntatie op de basisschool (2019). Techniektalent.nu. Witte, K., Groot, W, Maassen van den Brink, H., Cabus, S. & Thyssen, G. (2010). Evaluatie van maatregelen ter preventie van voortijdig schoolverlaten in Nederland. Maastricht; Universiteit Maastricht, Topinstituut for Evidence Based Education Research.
- 6 Eimers, T, m.m.v. Bekhuis, H. (2006). Vroeg is nog niet voortijdig. Naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten. Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt.
- 7 Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivation: classic definitions and new directions. In: *Contemporary Educational Psychology* 25, 54 - 67.
- 8 Elffers, L. (2018). De bijlesgeneratie. De opkomst van de onderwijscompetitie. Amsterdam: AUP.
- 9 De Boer, H., Bosker, R. J., & Van der Werf, M. P. C. (2010). Sustainability of teacher expectation bias effects on longterm student performance. *Journal of Educational Psychology*, 102(1), 168-179 en Timmermans, A.C., Kuyper, H. & Van der Werf, M.P.C. (2015). Accurate, inaccurate, or biased teacher expectations: Do Dutch teachers differ in their expectations at the end of primary education? *British Journal of Educational Psychology*, 85, 459-478.
- 10 Inspectie van het Onderwijs (2018). De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2016/2017. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- 11 Rodrigues, R. (2018). Opstellen van een schooladvies. Onderzoek naar leerkrachterevaringen. *JSW*, 7, 5 2018.
- 12 Kuijpers, M., Meijers, F. & Gundy, C. (2011). The relationship between learning environment and career competencies of students in vocational education. *Journal for Vocational Behavior*, 78(1) 21-30.
Kuijpers, M. (2011). Onderzoek naar wat werkt! Onderzoek naar loopbaanontwikkeling en - begeleiding in het vmbo en effecten van professionalisering van docenten en schoolcoaches. In *Keuzes in ontwikkeling. Loopbaanreflectiegesprekken van docenten in het vmbo. Praktijk en onderzoek* (p65-134). Enschede: Stichting Platforms VMBO.
- 13 Zie ook Kuipers, M., Diender, A., & Hermans, A. (2018). Handreiking werkexploratie in het vmbo. Den Haag, ministerie SZW.
- 14 Bryant, B., Zvonkovic, A., Reynolds, P. (2006). Parenting in relation to child and adolescent vocational development. *Journal of Vocational Behavior* 69, 149-175.
- 15 Klaassen, C., Vreugdenhil, B. & Boonk, L. (2011). Ouders en de loopbaanoriëntatie van hun kinderen. *Onderwijs en samenleving* 91. Nijmegen; vakgroep sociologie, Radboud Universiteit.
- 16 Lareau, A. (2003). *Unequal childhoods. Class, race, and family life*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

- 17 Lusse, M. (2019). School en thuis. Succesfactoren voor het verbinden van twee leefwerelden. Huizen: Uitgeverij Pica.
- 18 Lusse, M. & Diender, A. (2014). Samen werken aan schoolsucces. School en ouders in het vo en mbo. Bussum: Coutinho.
- 19 Strijk, M. & Diender, A. (2016). Leerling, ouders en school samen voor de loopbaan. Plannen maken in co-creatie. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- 20 Lusse, M., Kuipers, M., Strijk, M., Diender, A., & Hermans, A. (2018). Handreiking Ouders en LOB. Den Haag, ministerie SZW.
- 21 Rodrigues, R. (2018). Opstellen van een schooladvies. Onderzoek naar leerkrachterevaringen. JSW, 7, 5 2018.
- 22 Rodrigues, R. (2017). Gereedschap Adviesgesprek. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. www.hr.nl/gereedschapskist.
- 23 Lusse, M. (2013). Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval. Rotterdam: Rotterdam University Press.

Kenniscentrum
Talentontwikkeling

